

1295
BUDAPEST 1971

Slovenčinár

Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku

Slovenčinár

Békešká Čaba 2013

IV. Stretnutie dolnozemskej slovenskej učiteľov
11.-12. októbra 2013, Sarvaš (Maďarsko)

Obsah

Úvodník pána predsedu CSSM (Ján Fuzik).....	5
Osobnosť Samuela Tešedíka ml. – aktuálny model pre národnostného učiteľa (Pavol Hlásnik)	7
Scenár – Slávnostné odovzdávanie Ceny Samuela Tešedíka 2013.....	12
Laudatio na Jána Kaňu (Katarína Melegová Melichová)	15
Laudatio na Editu Pečeňovú (Zuzana Medvedová)	18
Laudatio na Olgu Suchánsku (Pavel Hlásnik, Ľudmila Šomráková)	21
Posolstvo Samuela Tešedíka (Anikó Podaniová).....	25
Didaktika vyučovania slovenského jazyka ako strategická priorita vo vzdelávacom systéme škôl s vyučovacím jazykom slovenským v Srbsku (Svetlana Zolňanová).....	35
Vyučovanie slovenského jazyka a kultúry v jedinečných dolnozemských lokalitách (Anna Franková)	42
Vyučovanie slovenského jazyka a kultúry v Slovenskom Komlóši (Marianna Melegová).....	48
Slovenský jazyk s prvkami národnej kultúry (Anna Hudanová)	55
Iniciatívy a z nich vychádzajúce úspechy pedagógov na základných školách v Maďarsku, kde sa slovenčina vyučuje ako predmet (Erika Zemenová Palecksová).....	57
Ďalšie odhaľovanie tajov materinskej reči (Mária Andrášiková).....	61
Umelecký prednes poézie a prózy (Vesna Kámaňová).....	68

IV. Stretnutie dolnozemsých slovenských učiteľov
11.-12. októbra 2013, Sarvaš (Maďarsko)

Sprievodca spred dvoch storočí

Samuel Tešedík, slovenský evanjelický farár, pedagóg, zakladateľ odborného školstva v Uhorsku, spisovateľ a polyhistor, akoby duchovne neprestajne sprevádzal našu medzinárodnú odbornú ročenku Slovenčinár. Čo je však ešte podstatnejšie, akoby ho mali stále na zreteli aj naši slovenskí pedagógovia. A zďaleka to nerobí len ich mimoriadne významná odborná Cena Samuela Tešedíka, ktorú vlani v októbri odovzdali na stretnutí dolnozemských učiteľov práve v Tešedíkovom meste, v Sarvaši.

Úprimne nás potešilo, že Cenu Samuela Tešedíka mohla prevziať aj hlavná redaktorka Slovenčinára, riaditeľka čabianskej slovenskej školy Edita Pečeňová. Zo srdca sme zablahoželali aj ďalším dvom oceneným, pani Olge Suchánskej z rumunského Nadlaku a pánovi Jánovi Kaňovi z vojvodinských Boľoviec. So všetkými sa môžete bližšie zoznámiť na ďalších stránkach ročenky v textoch a sugestívnych laudatiách.

O Tešedíkovi, o jeho osude a poslanstve, napísala dôkladnú a dôstojnú štúdiu Anikó Podaniová zo Sarvaša. Velikána dolnozemského slovenského mestečka považuje Pavel Hlásnik za aktuálny model pre národnostného učiteľa a citovanými riadkami doc. Juraja Porubského sa vracia do dávnej minulosti. Sú to slová, z ktorých som si nemohol nevybrať niečo na úvod, myšlienky, ktoré ma jednak veľmi prekvapili a ktoré si budem určite často opakovať. Ide vlastne o školy a školstvo našich predkov, slovenských kolonistov Dolnej zeme. V ich školách vyučovali nielen takí slávni pedagógovia ako Samuel Tešedík, Andrej Školka, Štefan Jančovič, Ľudovít Haan a ďalší, ale celý rad menej známych, možno už aj zabudnutých, poctivých slovenských rektorov. Vďaka nim tieto školy „v priebehu niekoľkých desaťročí ich pôsobenia dosiahli takú úroveň gramotnosti slovenského obyvateľstva na Dolnej zemi, pre ktorú v tomto období ťažko hľadať porovnanie. Slovenské obyvateľstvo na Dolnej zemi po celé 18. a 19. storočie predstavovalo nielen najvzdelanejšiu časť obyvateľstva Dolnej zeme, ale aj celého slovenského národa“.

Boli by ste si to pomysleli? Potrebujeme silnejšiu duchovnú muníciu pre základy nášho zdravého národnostného povedomia? Pravda, na takýchto základoch nielen možno, ale aj treba ďalej budovať. Práve o tom svedčia štúdie v druhej časti Slovenčinára, autorky ktorých hľadajú odpoveď predovšetkým na to, ako možno do služieb výučby slovenského jazyka a do procesu posilňovania národnostnej identity žiakov postaviť prvky kultúrneho dedičstva našich predkov. Sú to články z pera našich súčasných oduševnených pedagógov, ktorí sa snažia svojimi odbornými danosťami a skúsenosťami čeliť neprajným výzvam doby. Ako tí naši svedomití slovenskí rehtori na Dolnej zemi

*Ján Fuzik,
predseda CSSM*

Osobnosť Samuela Tešedíka ml.

– aktuálny model pre národnostného učiteľa

Významná časť slovenského národa žije roztrúsená mimo územia materskej krajiny. Niektoré z komunít zahraničných Slovákov píšu svoju históriu už pomerne dlho. Práve preto si na jednej strane plne uvedomujeme dôležitosť, ktorú v priebehu takmer tristoročnej existencie slovenskej diaspóry zohrali a zohrávajú vzdelávanie a výchova v materinskom jazyku, a na druhej strane slovenská Dolná zem je sama o sebe jedinečným fenoménom, pretože počas takmer troch storočí sa tu slovenský duch, slovenský život udržal. A to nie je maličkosť!

Ak sa pozeráme na slovenské zahraničie všeobecne, tak sa najčastejšie stretávame s praxou, že druhá alebo tretia generácia svoj jazyk stráca, ďalšia zrejme stráca už aj slovenské povedomie alebo ak aj ešte nejaké jestvuje, je veľmi chabé.

V prípade slovenských dolnozemských komunít sa situácia javí inak. Aj po viac ako štvrttisícročí žitia v tomto geografickom priestore žijú slovenské komunity v Maďarsku, Rumunsku a Srbsku komplexným slovenským životom, ktorý si v priebehu času vytvorili ako vlastný drahokam. V rámci neho výchova a vzdelávanie v materčine mala, má, a keď Boh dá, aj bude mať pevné miesto v živote komunity.

Napriek stáročnému odlúčeniu slovenských komunít, najmä na Dolnej zemi (Chorvátsko, Maďarsko, Rumunsko, Srbsko), od materskej vlasti má slovenské školstvo vybudovaný inštitucionálny systém vzdelávania, ale aj rôzne formy noninštitucionálneho slovenského jazykového vzdelávania. Slovenské komunity v iných krajinách Európy, ale aj v Amerike majú pre svoje mladé generácie iné formy a spôsoby vzdelávania v materinskom jazyku.

Práve v tom sú slovenské školy na Dolnej zemi jedinečné, v tom sú tieto inštitúcie jedinečnými zjavmi. Veď bez ich existencie, bez ohľadu na to, o akú školu išlo, by sme v súčasnosti určite veľmi ťažko hovorili o aktívnom slovenskom živote na Dolnej zemi.

Je zrejmé, že vo väčšine prípadov si prisťahovalci do tej-ktorej lokality ihneď prinášali so sebou aj učiteľa a farára. Napriek nemalým hospodárskym problémom, ktorým museli neodkladne čeliť, sa venovali aj vzdelávaniu svojich dietok. Nie je teda náhodné, že aj keď ešte nehovoríme v tom čase o povinnej školskej dochádzke, v našich slovenských dolnozemských lokalitách už v tom čase negramotnosť bola podstatne nižšia ako – moderne povedané – celoštátny priemer. V tomto zmysle napríklad doc. Juraj Porubský napísal:

„Obsahové zameranie výuky možno len ťažko porovnávať s obsahovým zameraním výuky terajších základných škôl. Na prvom mieste to bola predovšetkým náboženská výchova, potom čítanie, písanie a počítanie. Napriek tomu, v priebehu niekoľkých desaťročí ich pôsobenia dosiahli takú úroveň základnej gramotnosti slovenského obyvateľstva na Dolnej zemi, pre ktorú v tom období ťažko hľadať porovnanie. Slovenské obyvateľstvo na Dolnej zemi po celé 18. a 19. storočie predstavovalo nielen najvzdelanejšiu časť obyvateľstva Dolnej zeme, ale aj celého slovenského národa. Žiaľ, tejto skutočnosti slovenská historiografia zatiaľ nevenovala dostatočnú pozornosť.

Vysokú úroveň vzdelanosti mohlo slovenské obyvateľstvo na Dolnej zemi dosahovať aj vďaka dobrým výsledkom ich hospodárenia...

Popri všetkých ostatných informáciách mimoriadny význam má údaj o dochádzke dievčat do slovenskej evanjelickej a. v. cirkevnej školy. A to nielen v rámci situácie v cirkevných školách v Nadlaku, ale v ďaleko širších merítkach. Veď v tej dobe osvietenci, aj v intelektuálne ďaleko vyspelejších spoločnostiach, len s veľkými ťažkosťami presadzovali názor, že do školy by mali chodiť nielen chlapci, ale aj dievčatá. V Nadlaku, odlahlom vidieckom mestečku... chodí v tej dobe do školy (r. 1850 – pozn. autora) 271 dievčat, čo predstavovalo vyše 42 % zo všetkých žiakov.“

Hoci školy boli konfesijnálne, vždy sa dbalo o vzdelávanie v materčine. Učiteľ pôsobiaci v týchto školách bol fakticky hnacou silou celej komunity a popri farárovi vyvíjal veľmi rozsiahlu činnosť, ktorá ďaleko presahovala jeho priame učiteľské kompetencie či povinnosti.

Naše slovenské školy sú dodnes jedinečné, lebo ako národnostné vzdelávacie inštitúcie majú omnoho širšie spektrum činností, ktoré dôstojne a so samozrejmosťou vykonávajú po celé desaťročia a storočia. Veď v tomto prípade národnostná škola často supluje aj rôzne iné inštitúcie, ktorými menšina nedisponuje.

Možno to vyznieva tak trochu archaicky, ale aj v súčasnej konkurenčnej a globalizujúcej sa spoločnosti nemá národnostná škola inú šancu uplatniť sa v rámci širokej ponuky, ktorá je poskytovaná, než byť na jednej strane tou vzdelávacou inštitúciou, ktorá poskytuje kvalitné vzdelávanie svojim žiakom a študentom, ale na strane druhej je aj školou, ktorá navyše poskytuje zapájanie sa do komplexného národnostného života miestnej komunity. Práve táto implikácia do národnostného života komunity poskytuje tú jedinečnosť našim vzdelávacím inštitúciám.

V uvedenom kontexte rozhodnutie učiteľa, pôsobiaceho v národnostnej škole, venovať značnú časť svojho aktívneho života alebo niekedy aj celý aktívny život práve vzdelávaniu a výchove mladých generácií v slovenskom jazyku predpokladá veľkú obetavosť. Neraz sa stáva, že naši krajanští učitelia pôsobia v pomerne zložitých situáciách, ktoré úzko súvisia s pomermi v domovskom štáte a v tej-ktorej slovenskej komunite v zahraničí. Aj napriek tomu títo zánietenci dokážu robiť zázraky a udržať slovenský jazyk a slovenské povedomie živé u našich najmladších.

Majúc na zreteli uvedenú skutočnosť, organizácie dolnozemskej Slovákov sa snažili už dlhšie obdobie nájsť adekvátnu formu odmeňovania tých najaktívnejších pedagógov slovenskej diaspóry. V tomto zmysle Spoločnosť pre edukáciu a kultúru v Nadlaku, Asociácia slovenských pedagógov v Srbsku a Čabianska organizácia Slovákov sa rozhodli zriadiť

počnúc rokom 2012 Cenu Samuela Tešedíka, ktorou by aspoň symbolicky odmenili tých jednotlivcov z radov slovenských pedagógov v zahraničí, ktorí svojou činnosťou výrazne a dlhodobo prispeli k rozvoju slovenského národnostného školstva v zahraničí. Na základe dohody o spolupráci podpísanej vo februári 2012 uvedenými organizáciami dolnozemských Slovákov sa Cena Samuela Tešedíka fakticky stáva spoločným dolnozemským projektom.

Cenu je podľa štatútu schváleného zriaďovateľmi (štatút bol v celom rozsahu uverejnený aj v minuloročnom časopise *Slovenčinár*) možné získať v jednej zo štyroch oblastí, a to:

- za vynikajúcu pedagogickú, organizátorskú a riadiacu prácu v oblasti slovenského národnostného školstva v zahraničí;
- za didakticko-metodickú prácu vykonávanú v prospech vzdelávania v slovenskom jazyku v zahraničí;
- za mimoriadnu voľnočasovú činnosť vyvíjanú pre deti a mládež v slovenských komunitách v zahraničí;
- za celoživotné dielo, ktorým sa vytvoril významný príspevok trvalej hodnoty pre rozvoj slovenskej vzdelanosti v zahraničí.

O udelení ceny rozhoduje sedemčlenná medzinárodná porota menovaná zriaďovateľmi a sú v nej zastúpení jednak predstavitelia zriaďovateľov, ale aj odborníci na problematiku školstva a vzdelávania z Dolnej zeme a z materskej krajiny.

V roku 2012 sme ocenili prvú štvoricu pedagógov, ktorú tvorili Viera Boldocká zo Srbska, Rudolf Jaroš z Rumunska, Zuzana Medvedová z Maďarska, Anita Murgašová zo Slovenska. V októbri 2013 sme v meste Samuela Tešedíka ml., v Sarvaši, naplnení emóciami, ale aj patričnou dolnozemskou hrdosťou rozšírili kruh laureátov Tešedíkovej ceny o ďalšiu trojicu pedagógov, ktorí svojou činnosťou môžu byť vynikajúcim vzorom nielen pre učiteľov pôsobiacich v národnostných školách, ale i pre všetkých súčasných pedagógov. Trojicu ocenených v r. 2013 tvoria: Ján Kaňa zo Srb-

ska, Edita Pečeňová z Maďarska a Olga Suchánska z Rumunska. Laudatíá na tohtoročných laureátov budú uverejnené v plnom znení v tomto čísle časopisu.

Veríme, že aj takto prispejeme k morálnemu oceneniu tej nevyčísliteľnej práce, ktorú učiteľ pôsobiaci v slovenských školách v zahraničí odvádza svojou sústavnou každodennou a veľmi komplexnou aktivitou v prospech udržania a rozvoja slovenskosti v radoch mladých generácií našich príslušníkov.

Prajme si, aby sme sa spoločne zúčastnili na ocenení ďalších vynikajúcich pedagogických osobností, ktorí svoj aktívny život zasvätili vzdelávaniu v materinskom jazyku na národnostných školách.

Slávnostné odovzdávanie Ceny Samuela Tešedíka 2013

V „prezídii“ M. Andrášiková, A. Medvedová, Z. Medvedová, S. Zolňanová, P. Hlásnik.

Moderuje: Zuzana Medvedová.

1. Zvučka

Ku koncu zvučky (cca 1 min.) vchádzajú do prezídia

2. Úvodné slovo

Samuel Tešedík – život a dielo,

Význam Ceny Samuela Tešedíka (10 viet)

Z. Medvedová

3. Stručné predstavenie ceny (podľa štatútu)

P. Hlásnik

4. Predstavenie členov poroty

Z. Medvedová

Predseda poroty:

Pavel Hlásnik,

predseda Spoločnosti pre edukáciu a kultúru
v Nadlaku a člen výkonného výboru Svetového
združenia Slovákov v zahraničí

Členovia:

Mária Andrášiková,

predsedníčka Asociácie slovenských pedagógov
v Srbsku

Dagmar Hupková,

riaditeľka Odboru vládnych štipendií, akade-
mických mobilit a krajanov na Ministerstve
školsťva, vedy, výskumu a športu SR

Anna Medvedová,

predsedníčka osvetovej komisie Matice sloven-

skej v Srbsku

- Zuzana Medvedová, riaditeľka Slovenskej základnej školy, materskej školy a kolégia v Sarvaši, Maďarsko
- Bianca Unc, tajomníčka Spoločnosti pre edukáciu a kultúru v Nadlaku a generálna tajomníčka Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku
- Svetlana Zolňanová, predsedníčka Výboru pre vzdelávanie Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku, regionálna tajomníčka Svetového združenia Slovákov v zahraničí

5. Oznámenie rozhodnutia poroty

P. Hlásnik

Dňa 6. septembra 2013 porota na svojom pracovnom zasadnutí rozhodla o udelení Ceny Samuela Tešedíka v roku 2013 takto:

- za celoživotné dielo, ktorým sa vytvoril významný príspevok trvalej hodnoty pre rozvoj slovenskej vzdelanosti v zahraničí, cenu získal **Ján KAŇA** zo Srbska
- za vynikajúcu pedagogickú, organizátorskú a riadiacu prácu v oblasti slovenského národnostného školstva v zahraničí cenu získala **Edita PEČEŇOVÁ** z Maďarska
- za celoživotné dielo, ktorým sa vytvoril významný príspevok trvalej hodnoty pre rozvoj slovenskej vzdelanosti v zahraničí, cenu získala **Olga SUCHÁNSKA** z Rumunska

6. Vyzvanie M. Andrášikovej, aby predniesla laudatio na J. Kaňu

Z. Medvedová

7. Laudatio na J. Kaňu (M. Andrášiková)

8. Vlastný akt odovzdania ceny J. Kaňovi

(odovzdávajú vždy dvaja zástupcovia zriaďovateľov: P. Hlásnik a Z. Medvedová, resp. P. Hlásnik a M. Andrášiková)

9. Vyzvanie Z. Medvedovej, aby predniesla laudatio na E. Pečeňovú

P. Hlásnik

10. Laudatio na E. Pečeňovú (Z. Medveďová)
 11. Vlastný akt odovzdania ceny E. Pečeňovej
 12. Vyzvanie P. Hlásnika, aby predniesol laudatio na O. Suchánsku
Z. Medveďová
 13. Laudatio na O. Suchánsku (P. Hlásnik)
 14. Vlastný akt odovzdania ceny O. Suchánskej
 15. Príhovor ocenených
 16. Kultúrny program – podľa uvedenia Z. Medveďová
 17. Poďakovanie za kultúrny program Z. Medveďová
 18. Pozdravné príhovory hostí uvádza Z. Medveďová
 19. Záver slávnostného odovzdávania Ceny Samuela Tešedíka
Z. Medveďová
- „Vážení nositelia Ceny Samuela Tešedíka 2013, vzácní hostia, dámy a páni, týmto slávnostné odovzdávanie Ceny Samuela Tešedíka 2013 končí. Ďakujeme Vám za pozornosť a oceneným ešte raz srdečne blahoželáme.“
20. Zvučka Cena Samuela Tešedíka 2012

Laudatio na Jána Kaňu

Učiteľ Ján Kaňa je mimoriadnym zjavom medzi slovenskou inteligenciou v Srbsku. Ide o obetavého, prárečtívého, národne cítiaceho muža, ktorý neváhal po skončení učiteľskej školy opustiť rodný Petrovec a odísť do vzdialených Boľoviec za učiteľa. Okrem výchovno-vzdelávacej práce, ktorú tam robil s plným nasadením, bol desiatky rokov hnacím motorom slovenského kultúrneho života v tejto osade.

Ján Kaňa 40 rokov pôsobil ako učiteľ triednej výučby v Základnej škole Branka Radičeviča v Boľovciach v Republike Srbsko, kde sa aj vďaka nemu vyučovali a vychovávali deti Slovákov v slovenskom duchu a jazyku. Okrem toho mimoriadne úsilie vynaložil na mimoškolských aktivitách žiakov. Bol neúnavným ochotníkom: organizoval folklórne a zvlášť úspešné divadelné súbory, inscenácie v rámci Kultúrno-umeleckého spolku Sládkovič.

Ján Kaňa sa narodil v Petrovci 9. septembra roku 1933. Po skončení základnej školy v rodisku sa zapísal na slovenské gymnázium a po jeho úspešnom absolvovaní získal v rodisku v školskom roku 1952/53 na učiteľskej škole aj diplom učiteľa triednej výučby. Koncom roka 1953 sa zamestnal v Základnej škole Branka Radičeviča v Boľovciach ako učiteľ a pôsobil tam celý svoj pracovný vek až do odchodu do dôchodku 1. septembra roku 1992. Ešte v učiteľskej škole sa zoznámil so svojou budúcou manželkou Annou Ponigerovou, ktorá sa s ním delila o radosti, krásu a problémy učiteľského povolania.

Boľovce sú osadou neďaleko Belehradu, ktorá počíta zhruba 4000 obyvateľov, z čoho je štvrtina slovenskej národnosti. V čase, keď tu Ján Kaňa začal pôsobiť ako učiteľ, nebolo veľa učebníc ani učebných pomôcok v slovenčine a kontakty so Slovenskom úradne neboli v súlade s Rezolúciou

Informbyra, a tak bolo na učiteľoch vynaliezať a s invenciou pristupovať k náročnej práci. Okrem toho, že s láskou a zodpovednosťou pristupoval k svojim žiakom, organizoval ich do záujmových, zvlášť kultúrnych krúžkov, ktoré pripravovali kultúrno-umelecké programy, besiedky, folklórne a divadelné vystúpenia. Vychoval zo svojich žiakov zápalistých Slovákov, ktorí sa dodnes venujú zachovaniu a zveľadeniu kultúrnych hodnôt Slovákov v Srbsku.

Ján Kaňa patrí do generácie učiteľov, ktorí neboli iba učiteľmi školských detí. Organizoval prednášky aj pre dospelých, snažil sa spoluobčanom ozrejmiť výdobytky súčasnej vedy a techniky, obrábania pôdy i kultúru bývania... Sprostredkoval im objednávku slovenských kníh a časopisov, dopisoval do vtedajšej slovenskej tlače vo Vojvodine.

V Kultúrno-umeleckom spolku Sládkovič v Boľovciach bol všetkým: neštil sa ako učiteľ robiť ani práce domovníka, ktorého spolok nemal, bol organizátorom, choreografom, predsedom, režisérom. Pod jeho režisérskou taktovkou v malej osade, akou Boľovce sú, vznikali obdivuhodné predstavenia, ktoré získavali na Prehliadkach slovenských ochotníckych divadiel Vojvodiny ceny nielen za herecké výkony, ale aj za inovatívny režisérsky postup a kultúru hovoreného slova. Ako režisér-ochotník sa prvý odvážil slovenskú klasiku inscenovať moderným spôsobom, nielen z režisérskeho postu, ale aj v oblasti scénografického a kostýmového vybavenia predstavenia. Lásku k divadlu vstúpil aj svojim žiakom, takže jeho žiaci a herci sa v súčasnosti chopili už či práce choreografov, alebo režisérov. Nielen preto, že mal divadlo osobne rád, ale venoval sa mu aj preto, že divadlo spočíva na reči, a podľa neho tú slovenskú treba si cibriť aj mimo školy a rodiny. Aj preto jeho žiakov dodnes poznať podľa vysokej kultúry hovorenej reči.

Ján Kaňa sa uplatnil aj ako vynikajúci organizátor kultúrneho života v Boľovciach. Vďaka nemu do Boľoviec sústavne chodili hosťovať tanečné i divadelné súbory z iných slovenských oblastí. Keďže prostriedkov na kultúrne činnosť nikdy nebolo nazvyš, robil to aj za cenu, že kým on pomáhal

hostom pripraviť sa na vystúpenie v dome kultúry, u Kaňov doma manželka s dcérami chystali pohostenie pre celý súbor.

Dnes sa v Základnej škole Branka Radičeviča v Boľovciach po slovensky nevyučuje. V súčasnosti (od roku 2004) v základnej škole v tejto osade existuje ambientálna výučba v slovenskom jazyku, v rámci ktorej sa slovenské deti prostredníctvom tvorivých dielní zoznamujú so slovenským jazykom, ako aj s celkovou slovenskou kultúrou, zahŕňajúcou zvyky, obyčaje, folklórne a iné prvky.

Ale to, čo pán učiteľ Ján Kaňa sial toľké desaťročia v Boľovciach, aj dnes dáva plody. Lebo jeho žiaci, herci, tanečníci sú dnes tí, ktorí zotrávajú v práci na poli slovenskosti, aj v takej odľahlej osade od strediska Slovákov, akou sú Boľovce, ktoré územne nepatria do Autonómnej pokrajiny Vojvodiny.

Preto Ján Kaňa, ktorý sa celým srdcom a zo všetkých síl po celý svoj život venoval vzdelávaniu v slovenskej reči a duchu ďaleko od rodiska, nie vždy v žiživých podmienkach, je dôstojným nositeľom Ceny Samuela Tešedíka. Nebyť učiteľov a ľudí takého profilu, takej obetavosti a horúceho slovenského srdca dnes by sme už v mnohých oblastiach nemali čulý slovenský život a jeho obetavých a zanietených nositeľov.

Laudatio na Editu Pečeňovú

Svedomitý pedagóg s láskou a múdrosťou rozsieva do mladých duší tie semená, z ktorých neskôr vyrastú zdravé a plodné stromy správneho života.

Edita Pečeňová vo svojom doterajšom živote urobila viac. Postavila sa ku svojim stromčekom a každým svojím krokom sledovala ich rast a rozvoj. Dávala rady, vyberala si tie najsprávnejšie metódy, aby smer rastu bol v každom prípade správny. Vždy pozdvihla a podržala svoje stromčeky, ak bolo potrebné, zohla sa k nim a s úsmevom ich posilnila. Z dobrého výsledku mali potešenie všetci. Robí to všetko vytrvalo, prirodzene. Ona dobre vie, že duša nemá vrásky.

Nadaná, všestranná, ale vždy skromná, uznávaná osobnosť slovenského ducha a celého slovenského diania sa narodila v krásnom Sarvaši, ale v drsnom počasí, 16. decembra 1961.

Základnú školu ukončila v Kardoši, odkiaľ sa rozumné dievča z teplého rodičovského hniezda vybralo do svojej terajšej alma mater, na Slovenské gymnázium v Békešskej Čabe, kde v roku 1980 zmaturovalo. Nadanie, bystré myslenie a otvorenosť ju viedli priamo na Univerzitu Eötvösa do Budapešti, kde v roku 1985 získala univerzitné vzdelanie. V tom istom roku sa opäť vrátila na pôdu svojej školy, kde ako učiteľka slovenského jazyka posilnila rady pedagogického zboru Slovenskej základnej školy, materskej školy, gymnázia a kolégia v Békešskej Čabe. Svedomitá, zodpovedná práca a vynikajúce vzdelávacie výsledky, ktoré dosiahla so svojimi žiakmi a študentmi, ju predurčili, aby od roku 1990 vykonávala funkciu zástupkyne riaditeľa školy. Jej riadiace schopnosti, ktoré boli súčasťou tvorivej práce so žiakmi, a korektné vzťahy s kolegami ju posunuli až na post riaditeľky školy. Túto funkciu zodpovedne vykonáva od roku 1997 až dodnes.

Dejiny každej inštitúcie sa spájajú v prvom rade s riadiacimi pracov-

níkmi. Právom. Oni sú tí, ktorí dodržiavajú zákony, nariadenia a príkazy prevádzkovateľa, ale snažia sa plniť aj všetky prosby. Oni sú tí, ktorí udržiavajú styky s vedúcimi hospodárskych celkov, partnerských škôl, spoločenských a kultúrnych telies. Oni sú tí, ktorí sú zodpovední za všetko: za budovu inštitúcie, za majetok, za vzdelanie a rozvoj žiakov, za prácu učiteľov, za realizáciu pedagogickej náplne školy, ale pocit zodpovednosti majú aj pri plnení snov svojich žiakov a kolegov.

Veru, iba ťažká práca dokáže, kto akým človekom je. Celý život Ťa sprevádzali ušľachtilé ciele. Vždy si chcela pomáhať všetkým, ktorí pomoc potrebujú. Túžila si vytvoriť svorný učiteľský kolektív a zabezpečiť obnovenie svojej krásnej školy, ku ktorej máš vrúcny vzťah. Podarilo sa Ti to. Koľko ďalších nápadov a tvorivosti máš už za sebou? Výsledky Tvojej práce sú pozoruhodné. Tvorivosť znamená vyjadrovať všetko to, čo máme v sebe.

Svoje nápady a ciele sa Ti podarilo zrealizovať aj s naším predsedom pánom Fuzikom pri zakladaní Pedagogického a metodického centra v Békešskej Čabe. Tvoja snaha a ústretovosť je otvorená aj pri redigovaní Slovenčinára. Bola to ušľachtilá vec, vytvoriť odborný časopis pre dolnozemskej učiteľov, ktorým sa posilňuje nielen odbornosť, ale aj empatia a spolupatričnosť. Založenie Nadácie pre nadaných, súčasných aj budúcich žiakov vašej školy, je tiež výsledkom Tvojho silného empatického cítenia a ochoty neustále pomáhať a posilňovať iných.

Tvoj um a ruky sa podpísali aj pod prepracovanie a obnovu učebníc. Koľko namáhavej práce vykonávanej s vytrvalosťou je za tým, aby si ich v každom kútiku našej krajiny mohli deti otvoriť a vzdelávať sa po slovensky v národnostnom školstve. Nikdy si nezabudla ani na svoju materskú školu. V nej si vždy videla perspektívu a budúcnosť svojej školy. Dozrelo v Tebe poznanie, že človek musí stále čerpať z ponúkaných možností, aby si vybudoval svoju budúcnosť. Myslím si, že viac vymenovávať nemusím. Kto Ťa pozná ako človeka a pedagóga, pozná i výsledky Tvojej práce.

Máme spoločné korene, aj obec je spoločná. Odtiaľ nás vypravili na hrboľatú cestu naši rodičia.

My obe veľmi dobre vieme, že ľudia, ktorí sa zaoberajú naozaj vážnou prácou, sú v živote veľmi jednoduchí a skromní. Nemajú čas na vymýšľanie zbytočností. Vieme aj to, že všetky plány treba kuť zahorúca. Často vedieme spolu debaty, nie raz sa medzi nami vyskytnú aj názorové rozdiely, ale vždy vedú k posilneniu našej práce a úprimného vzťahu medzi nami. Celý život obrusuješ ostré hrany kameňov, ktoré nám život kladie pod nohy. Statočne s nimi bojuješ. Vždy som to obdivovala. A to aj preto, lebo ešte vždy si schopná s takou istou energiou bojovať, argumentovať, hádať sa, ako keby si začala svoju životnú dráhu včera. Je to nejaká horlivosť, nepokojná duša, ktorá nechce poznať a nechce vidieť žiadne prekážky, ani ich veľkosť, ani ich rozdiely.

Nech aj naďalej ostane v Tebe táto sila, Tvoja ochota a iniciatíva. Buď aj naďalej citlivá na problémy. Vieš, čas nás nemení, iba rozvíja.

Som hrdá! V Sarvaši rodená, v Sarvaši ocenená cenou sarvaškého veľikána Samuela Tešedíka.

Z celého srdca blahoželám.

Laudatio na Oľgu Suchánsku

Ctené slávnostné auditórium,

nachádzame sa dnes tu v Sarvaši, v mekke Samuela Tešedíka ml., a vážnosť chvíle viac umocňuje to, že udeľujeme Cenu Samuela Tešedíka ďalšej trojici laureátov z radov učiteľov pôsobiacich v školách s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí, z radov tých ľudí, ktorí celý svoj aktívny život venovali a venujú tým jedinečným slovenským vzdelávacím inštitúciám, ktoré v regióne slovenskej Dolnej zeme fungujú.

Pripadla mi príjemná povinnosť oboznámiť vás s niektorými osobnosťami s črtami a s vybranými momentmi zo životnej dráhy pani učiteľky Oľgy Suchánskej, ktorej sa v roku 2013 rozhodla porota Ceny Samuela Tešedíka na základe prijatých návrhov udeliť túto cenu za celoživotné dielo, ktorým sa vytvoril významný príspevok trvalej hodnoty pre rozvoj slovenskej vzdelanosti v zahraničí, a takýmto spôsobom prispieť kytičkou uznania za jej činnosť v oblasti slovenského národnostného školstva v Rumunsku.

Pre mňa osobne, a som presvedčený, že aj pre všetkých tu prítomných, je dnes veľký sviatok, pretože prostredníctvom slávnostného odovzdávania Ceny Samuela Tešedíka my, dolnozemskí Slováci, a naše organizácie môžeme vyznamenať také osobnosti, ktoré svojimi profesionálnymi a ľudskými kvalitami prispievajú k rozvoju slovenského zahraničného školstva v celej jeho komplexnosti. Oľga Suchánska nesporne takouto učiteľskou osobnosťou pôsobiacou v slovenskej výchovno-vzdelávacej ustanovizni v zahraničí je.

Oľga Suchánska, rodená Ivánová, sa narodila 16. januára 1937 v Nadlaku v slovenskej remeselníckej rodine. Po ukončení základnej školy v rodisku sa zapísala na Slovenskú strednú pedagogickú školu v Nadlaku, ktorú ukončila v roku 1954, a získala diplom učiteľky.

Mladú absolventku život na jeden školský rok zavial do Nového Šasteleku v župe Bihor. Po roku sa vracia do rodiska, a teda rok 1955 sa jej stáva osudovým v tom zmysle, že sa upísala učiteľskému povolaniu a takmer štyri desaťročia nepretržite pôsobila v materskej škole s vyučovacím jazykom slovenským v Nadlaku ako učiteľka a koordinátorka predškolskej ustanovizne. Svoju prácu vykonávala vždy veľmi spoľahlivo a zodpovedne, s veľkou láskou a ľudskosťou.

Pôsobila v takom období, keď nič nepadlo ľahko, keď bolo potrebné prekonať rôzne prekážky, ktoré kládla doba, ale neraz aj nežičlivci. Pani učiteľka sa však vždy dokázala postaviť do takej polohy, aby obhájila záujmy svojich zverencov, desiatok generácií predškolákov z Nadlaku. Podobne ako väčšina učiteľov pôsobiacich v národnostných výchovno-vzdelávacích inštitúciách aj pani Suchánska svoju pedagogickú kariéru vždy spájala s komplexným kultúrnym a spoločenským životom Nadlaku. Nie náhodou si vyslúžila trvalé miesto medzi uznávanými a váženými osobnosťami v radoch svojej komunity.

Okrem vlastnej práce v materskej škole sa pani učiteľka zapísala do kolektívnej pamäti Nadlačanov a Slovákov v Rumunsku aj ako dlhoročná vedúca slovenského folklórneho súboru pri Dome kultúry v Nadlaku, s ktorým mnohokrát reprezentovala naše mesto a miestnu slovenskú komunitu na celoštátnych prehliadkach v Rumunsku, aj v zahraničí. Súbor bol pod jej vedením ovenčený početnými oceneniami a uznaniami. Naša laureátka vždy dokázala vhodne včleniť do svojich programov aj prvky autentického slovenského folklóru z Nadlaku, ktoré získala dlhodobým skúmaním miestnych zvykov, obyčají a ľudových piesní. Aj takýmto spôsobom potvrdila tézu, že práca národnostného učiteľa sa nedá robiť len počas pracovnej doby a podľa rigidne stanoveného programu, že je prítomný všade tam, kde ide o slovenskú vec.

Naša dnešná laureátka mala počas svojho aktívneho života ešte ďalšiu neľahkú úlohu. Vo vlastnej rodine musela často suplovať manžela, prof. Štefana Suchánskeho. Pán profesor upísal celý svoj život nadlackému škol-

stvu, Nadlaku a Nadlačanom, keďže celé desaťročie (1973 – 1982) stál na čele nadlackého lýcea vo funkcii riaditeľa školy a potom na sklonku svojej kariéry sa podujal v mene Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku kandidovať za primátora Nadlaku, na post, ktorý zastával celé dve volebné obdobia (1996 – 2004). V tom období aj pani učiteľka Suchánska musela počas problémov nadlackej školy, mesta a Slovákov v Nadlaku stáť po boku svojho manžela. A to aj na úkor svojej rodiny.

Aj po odchode do dôchodku zostáva prirodzenou autoritou pre mladšie kolegyně pôsobiace v materských školách v Nadlaku. Ochotne sa vždy snažila a snaží podeliť o svoje bohaté skúsenosti so všetkými, ktorí o to prejavujú záujem. Mimoriadna ústretovosť a ochota ju charakterizovala aj pri vedení viacerých generácií budúcich učiteliek MŠ, ktoré mali šťastie byť jej praktikantkami a snažila sa im odovzdať maximum zo svojich skúseností.

Na to, aby svoju prácu mohla robiť zodpovedne a s plným nasadením, využívala a využíva svoje pozitívne osobnostné vlastnosti, ako bezprostrednosť, otvorenosť, ústretovosť, empatiu a pochopenie. Nebolo tomu inak ani po dlhé roky pôsobenia v pozícii inštruktorky školy spoločenských tancov pri miestnej základnej škole, kde okrem uvedenia mnohých generácií ôsmakov do tajov spoločenského tanca si pani učiteľka vychovála aj nasledovníkov, ktorí v jej práci pokračujú.

Kultúrne programy či už na konci školského roka v materskej škole, alebo na celovečerných vystúpeniach folklórneho súboru pod vedením pani učiteľky Olgy Suchánskej boli vždy skutočným sviatkom nielen pre rodičov a známych, ale aj pre celé mesto a dnes sú spomínané s obdivom.

Vážené kolegyně a vážení kolegovia,

udelenie Ceny Samuela Tešedíka za celoživotné dielo, ktorým sa vytvoril významný príspevok trvalej hodnoty pre rozvoj slovenskej vzdelanosti v zahraničí a za mimoriadnu voľnočasovú činnosť vyvíjanú pre deti a mládež v slovenských komunitách v zahraničí, je uznaním toho, čo ocenená dosiahla v oblasti slovenského národnostného školstva v Rumunsku.

Pri tejto sviatočnej príležitosti Vám, pani Oľga Suchánska, prajeme najmä dobré zdravie, ktoré je najvzácnejšie, prajeme Vám veľa šťastia v rodine, lásku pre tých, pre ktorých pracujete, ktorých milujete, ktorí milujú Vás. Veríme, že vo svojej práci budete pokračovať aj v časoch budúcich pre nás, ale hlavne pre tých, ktorí prichádzajú po nás.

Posolstvo Samuela Tešedíka

V nasledujúcich riadkoch vám chcem priblížiť osobnosť, prácu a myšlienky veľikána mesta Sarvaš – Samuela Tešedíka. Človeka, ktorý žil pre ľudí a uľahčil im ich život. Bol všestranne vzdelaný a múdrosť chcel odovzdať ľuďom okolo seba. On sám svojím životom bol príkladom v činoch a v skutkoch.

Kým prišiel do mesta Sarvaš, študoval a cestoval po Európe. Sám vo svojom Životopise píše, že rodina Tessedekovcov, predtým rodina Markó a Markew, museli v roku 1357 opustiť svoju vlasť a odísť do Čiech. Potomkovia emigrujúcich sa mohli vrátiť až s husitmi. Juraj Tešedík, starý otec nášho Tešedíka, a jeho žena Estera Nedeczská žili v Púchove. Tu sa narodil v novembri v roku 1710 Samuel – otec nášho Tešedíka. Samuel Tešedík starší sa stal kňazom v Modre, potom v Alberti. Tu sa v roku 1738 oženil s Alžbetou Langovou. Malý Tešedík sa narodil v Alberti 20. apríla 1742. Jeho otca v roku 1744 pozvali do Békešskej Čaby. Rodina Tešedíkovcov sa tu zdržiavala 5 rokov. V tom čase dal jeho otec postaviť kostol, koordinoval život tunajšieho ľudu a usmerňoval ich mravný život. Namáhavá práca spotrebovala veľa jeho energie a rodinu 2. apríla 1749 „opustil”.

Situácia rodiny sa zhoršila. Mama sa rozhodla presťahovať späť do svojho rodného mesta – do Bratislavy. V dôsledku ťažkej rodinnej situácie bola matka nútená privyrábať si vyučovaním iných detí. Tešedík spomínal, že jeho matka na hodiny niekedy prijala aj 8-10 detí. Tešedík pozoroval svoju mamu, jej spôsoby, metódy, ako pracovala s deťmi. Neskôr spomína, že mama mu bola podnetom k pedagogickému zameraniu. Aj on sám musel pomôcť svojej rodine. Často pracoval v záhrade, mal rád pôdu, prácu na poli. Aby prispel do rodinného rozpočtu, skoro začal pracovať. Podobne ako jeho mama, aj on sa stal domácim učiteľom.

Svoje štúdiá začal tu, lýceum tiež ukončil v Bratislave. Už vtedy sa kriticky pozeral na vzdelávanie a na školu. Podľa neho: „*mladý, zdravý jedinec zbytočne sedí nehybne v škole 3-4 hodiny, veď má potrebu pohybovať sa. Napchávajú ho zväčša s neužitočnými a pre život nepodstatnými vedomosťami.*“ Popritom, že pomáhal rodine, šetril si na ďalšie štúdium. Rozhodol sa, že pôjde študovať na vysokú školu do Debrecína. Študoval teológiu a prírodné vedy. Ostal tu dva roky, ale chcel viac, než mu ponúkala vysoká škola. Rozhodol sa spoznať svoju vlasť. Vybral sa na poznávaciu cestu. Samozrejme pešo. Jednak preto, že to bolo lacnejšie, jednak preto, aby si rozšíril obzor svojich skúseností. Navštívil Tokaj, Košice, Prešov, Levoču, Kežmarok, Banskú Bystricu, Kremnicu, Banskú Štiavnicu a vrátil sa do Bratislavy. Po krátkom oddychu sa vybral do Nemecka na univerzitu v Erlangene. Matka ho finančne skromne podporovala. Tešedík žil skromným, šetrným spôsobom, peniaze vydával len na rozumné a užitočné veci. Kupoval si veľa kníh.

V Nemecku pobudol tiež dva roky. Mal pocit, že ani tu nedostane toľko, koľko očakával. Niektorých profesorov si vysoko vážil, niektorých však aj kritizoval. Navštívil rôzne mestá: Halle, Dessau, Potsdam, Jenu, Berlín a iné. Všade si niečo všímal, s niečím súhlasil, ale niečo i odsudzoval. Práve na týchto okružných cestách sa rozhodol, čomu sa chce venovať vo svojom živote. V pláne mal obrábanie pôdy, výučbu dievčat, šľachtenie plodín či reguláciu riek.

Po návrate domov ho čakala práca farára. Svoju životnú dráhu odštartoval v Šuranoch v roku 1766 ako dvorný kaplán. Jeho pobyt tu nebol veľmi dlhý, lebo na jar 1767 dostal pozvanie do Sarvaša, aby tam pôsobil ako pomocný kaplán.

25-ročný, vzdelaný, svetaskúsený farár pokladal Sarvaš za svoje cieľové miesto, keďže sa pamätal na túto oblasť z detstva, rozhodol sa, že sa tu usadí a uskutoční svoje sny a plány.

Sarvaš v dobe, keď sa tu Tešedík usadil, bolo mladé, ledva 45-ročné mestečko. Bolo vidieť stopy po rôznych prinesených kultúrach a nejednot-

nosť ľudí. Hoci to boli negatívne javy, pre Tešedíka nie. Videl tu dobrú pracovnú oblasť, kde sa mohol prejaviť. Bolo to ťažké predsavzatie, ale mladý, energický Tešedík si zaumienil, že obyvateľov spojí, vychová ich a pomôže im. Naučí ich racionálne využívať pôdu, chovať dobytok a pestovať rôzne rastliny. Usiloval sa aj o rozvoj remesiel. Žiaľ, vieme, mnohí ho v tej dobe nepochopili. A predsa sa mu podarilo svojou všestrannosťou a humanistickou činnosťou povzniesť dolnozemskeho roľníka.

Keď sa usadil v Sarvaši, rýchlo si založil rodinu. Oženil sa s farárovou dcérou Teréziou Markoviczovou (1752-1791). Bola mu oporou a pomocníčkou nielen v rodinnom živote, ale aj pri práci v škole. Počas ich 22-ročného spolužitia Terézia dala život trinástim deťom: Terézii (1769), Alžbete (1770), Márii (1772), Anne (1773), Alžbete (1775), Samuelovi (1777), Danielovi (1779), Alžbete (1781), Danielovi (1782), Kláre (1784), Jozefovi (1786), Kláre (1788) a Jánovi (1791). Žiaľ, mnoho detí sa nedožilo ani štyroch rokov. Väčšina zomrela medzi prvým a štvrtým rokom života na vtedy neliečiteľné kiahne. 26. januára 1791 opustila rodinu aj statočná matka. Nastalo ťažké obdobie v živote Tešedíka. Skoro po roku, hlavne kvôli deťom, sa 1. januára 1792 znovu oženil. Novou manželkou sa stala Karolína Lissovinyská (1760-1820). Statočná ženka mala tvrdý život. Ako 4-ročná osirela, napriek tomu jej príbuzní dali dobrú výchovu. Ako 16-ročná sa vydala, ale jej manžel čoskoro zomrel. Dve dcéry vychovávala sama. Za Tešedíka sa vydala ako 30-ročná. Tešedík prijal jej dcéry a vychovával ich ako vlastné. Z manželstva sa ešte narodilo 5 detí Terézia (1792), Pavol (1794), Karol (1795), Johanna (1798) a František (1800), a prijal i Karolínine dve dcéry z prvého manželstva Eufrozina a Karolína. Tešedík mal teda spolu dvadsať detí, z toho desať zomrelo v mladšom veku a tri po dlhšej dobe (napr. prvorodená Terézia zomrela ako 21-ročná v roku 1790). Ich deti, podobne ako rodičia, žili skromne, boli usilovné. Samuel (1774) sa stal inžinierom, Karol (1795) župným stoličným sudcom, František (1800-1844) právnikom a spisovateľom, Johanna sa stala ženou farára mesiac pred smrťou svojho otca.

Po smrti farára Mateja Markovicza miesto zaujal jeho syn Ján. Po roku aj on náhle zomrel. Po ňom za vedúceho farára vymenovali Samuela Tešedíka. Túto funkciu plnil až do svojej smrti vo veku 53 rokov. Rýchla kariéra ho neomámila. Práve naopak! Tešil sa z funkcie, lebo mohol uskutočniť to, o čom sníval.

Ako kňaz sa dostal bližšie k ľuďom. Počas kázni aj prednášal. Mal pocit, že slová nemajú dlhodobý účinok, preto začal s návštevami rodín. Inak sa rozprával s dospelými, inak s deťmi. Po čase prišiel na to, že práca s ľuďmi je ťažká, obzvlášť s dospelými. Ťažko menil ich názory, preto si zmyslel, že sa bude zaoberať výchovou detí a mladých ľudí. Rozhodol sa, že založí školu. Záujem o školstvo zvýšila jeho právomoc. Začiatkom 70. rokov ho zvolili za dekana. Poverili ho dozorom nad evanjelickými školami v Békešskej župe. Dostal plnú moc a mohol konať slobodne. Túto funkciu plnil 17 rokov. S týmto titulom sa dostal do Dvornej komisie v Bratislave. Pre školstvo urobil veľa. Nielen prácami a uskutočnenými plánmi, ale položil základy praktického vyučovania. Počas trvania školy bol jej riaditeľom, a to aj zdôrazňoval. Svoju cirkevnú hodnosť používal len druhorado. Na úradných listinách sa podpisoval takto: Samuel Theschedik, sarvašský ľudový učiteľ a urodzený dekan Békešskej župy. Spočiatku si jeho činnosť pochvaľovali, ale ako jeho popularita rástla, tak sympatia voči nemu klesala. Veci sa zvrtili tak, že cirkev ho považovala za nepriateľa. Hlavne zásluhou kolegu Daniela Boczka (1751-1809). Jeho neprajníci ho oslabili v základoch, odvrátili od neho ľudí, v ktorých mal oporu a nádej. Jeho nepriatelia ho nazvali „*krtkom*“, lebo sa zaoberal pôdou a výskumom meliorácie; „*nevzdelancom*“, lebo mal rád knihy a nové vedomosti a štu- doval aj v noci; „*modlárom*“, lebo na priečelie novej poschodovej budovy školy dal postaviť dve sochy znázorňujúce obchodníctvo a hospodárstvo, a „*čarovným kňazom*“, lebo vraj našiel poklad, z ktorého mal peniaze na výstavbu školy a kostola.

Proti takým nezmyslom nemal žiadne argumenty a rozhodol sa vzdať sa svojej funkcie sám. 25. apríla 1803 tak aj vykonal. Vyvolalo to obrov-

ský rozruch. Biskupstvo jeho rozhodnutie neprijalo a poslali do Sarvaša inšpekciu, aby vyšetrili všetky okolnosti. Komisia rozhodla v prospech Tešedíka, ktorý koná dobro pre národ, a vyznamenala ho. Boczka odsúdili. Boczko utrpel porážku, bol nútený vzdať sa svojej funkcie, a preto sa vysťahoval z mesta. Našťastie, starosti sa skončili, ale jedna predsa len zostala: finančná situácia školy.

V Sarvaši po znovuosídlení bolo vyučovanie na nízkej úrovni. Počiatková výučba prebiehala v dome pána učiteľa v chudobných, v jednoduchých podmienkach. V školách chýbali učebné plány, učiteľ učil základné predmety a čo sa mu páčilo alebo k čomu mal vzťah. Tešedík sa zaslúžil o to, že sa vyžadovalo vzdelanie aj od učiteľov. Bol zástancom toho, že „učíme sa pre život a nie pre školu“. Aby škola bola príťažlivá, deti sa mali zapojiť do výchovy produktívnou prácou. Nesúhlasil s tým, že vidieckym deťom stačí elementárne vzdelanie. Chcel dosiahnuť povýšenie roľníkeho hospodárenia. Nedostatky na vidieckych školách zhrnul v 10 bodoch.

Výučba v dedinských školách nebola dobre premyslená, fyzická výchova bola zanedbaná, nevenovali sa hospodársko-politickej výchove, zťažovali deti zbytočnými informáciami, učitelia neboli dosť pripravení, deti sa učili mechanicky a nie logicky, ľudia nepoznali svoje okolie, čo ich živí a náboženstvo nebolo ukázané z príťažlivej, milej stránky.

Do roku 1780 sa výchove detí venoval bez školských finančných príspevkov a experimentoval na vlastnom farskom pozemku. Vzhľadom na nevedomosť v oblasti poľnohospodárstva sa rozhodol, že založí školu, kde oboznámi mladých s modernou výrobou a inými praktickými zručnosťami. Vypracoval plán, ktorý predložil miestodržiteľstvu. Potreboval však pozemok, aby vedel ukázať svoje zručnosti. Dostal 6 jutár pôdy. Tu sa prejavili jeho geniálne schopnosti. Na zlej pôde vypestoval paradajky. Na základe toho mohol založiť školu. Veľa publikácií uvádza rok 1779 ako rok založenia školy, ale on považuje za správny rok 1780, lebo vtedy sa začala systematická práca.

Spočiatku všetko zaobstaral zo svojich peňazí. Založil knižnicu, záhradu, zadovážil si potrebné pomôcky, náradie, stroje. Štyri roky učil zadarmo. Pôvodný názov školy bol: Praktická hospodárska záhrada. V roku 1782 vypracoval plán, ktorý ešte v ten rok aj schválili. Jeho malá škola fungovala úspešne a rozrástla sa veľmi rýchlo. Onedlho však potrebovali inú, väčšiu budovu. Postavenie novej školy bolo ešte väčším problémom. Ako získať pôdu na vyučovanie? Po dôkladnom plánovaní materiál zo starej budovy predal (za 20 forintov) a o 4 mesiace neskôr dal postaviť novú budovu za 13 000 forintov. Sarvašskí majstri boli drahí, preto pozval murárov z Bratislavy, ktorí pracovali za polovičnú cenu. K drevu na výstavbu školy nepotreboval veľa ľudí a kočov, lebo dal splaviť materiál po Tise a Kereši, takže nemusel platiť za cestu a za prechod cez mosty. Zvyšné drevo speňažil a získané peniaze použil na ďalšie práce. (Za 3 roky postavil aj evanjelický kostol.) Táto škola bola prvá poschodová budova v meste. Od toho času sa Tešedík mohol rozšíriť. Školu nazývali rôzne: Institutum Oeconomicum, Hospodársky ústav, Praktická škola. Najvyššiu a najviac modernú školu bol: Praktisch Oeconomicum – Industrial Institut, čiže Prakticko-ekonomicko-priemyslová inštitúcia (škola). Prebiehala tu najmodernejšia výučba. Počet študentov o desať rokov neskôr dosiahol počet už 991. Škola mala 23 miestností. Na poschodí boli ubytovaní traja učitelia, na prízemí boli učebne. V škole prebiehala výučba 38 technologických postupov, viac ako 60 rôznych prác. K dispozícii bolo deväť učební. Práce náročné na priestor boli umiestnené na chodbe. Každý priestor učebne bol využitý. Okrem učební bola v škole knižnica, kabinet fyziky, telocvičku, dielňa a záhrada. Knižnicu mal jedinečnú. Našla sa tam literatúra z rôznych oblastí. Uvádzajú sa tieto: 35 publikácií z prírodovedy, 38 dieteckých, 12 jazykovedných a slovníky, 133 hospodárskych, 19 z technológie, 61 zo štatistiky, 12 časopisov a denníkov. Tešedík bol veľmi pyšný na svoju knižnicu.

Jeho pokrokové myšlienky sa prejavovali aj vo vyučovaní. Za najvhodnejšiu metódu pokladal praktické vyučovanie. Prebiehala tu živá a názorná výučba. Vyučovanie rozdelil na nižší stupeň (elementárne vzdelanie: či-

tať, písať, počítať) a vyšší stupeň (zemepis, prírodopis, dietetika, občianske stavitelstvo, technológia, náuka o hospodárstve, chémia, pedagogika a praktické cvičenia z rôznych druhov prác). Teoretická výučba prebiehala postupne. Najskôr sa učili prváci, zatiaľ mali ostatní praktické hodiny. Potom druháci, tretiaci, a tak sa postupne vystriedali všetci v učebni. Na práce v záhrade sa pozemok zo 6 jutár rozrástol na 39.

Bol prvý, ktorý sa zaoberal výchovou dievčat. Mal čisto dievčenské triedy. On bol prvý, ktorý rovnocenne s chlapcami začlenil dievčatá do výučby. Chcel vychovať nielen vzdelaných a schopných gazdov, ale aj rozumné, v domácich prácach zručné gazdinky. Pri tom mu najväčšími pomocníkami boli jeho žena a prvorodená dcéra Terézia.

Onedlho však začal mať finančné problémy. Z vlastných peňazí už nestačil financovať všetko. Žiadal a prosil o poštátnenie školy, aby získal viac podpory. Žiaľ, toho sa nedočkal a školu, hoci úspešnú, musel 12. júla 1795 zatvoriť. Vládnucej vrstve sa to páčilo, veď sa im nepáčilo, že dedinskému ľudu sa dostávalo vzdelanie. Podľa ich slov to bolo luxusné a bytočné.

Kým bola škola zatvorená, nesedel nečinne, ale požiadal o výstavbu nového kostola. Dostal súhlas postaviť nový, silný a stabilný kostol. O veľmi krátky čas, o tri roky, bol kostol hotový. Postavil ho z minimálnych peňazí a z ochotnej práce pomocných rúk ľudu. Nový kostol posvätili v II. adventnú nedeľu v roku 1788.

Aklimatizoval v Sarvaši viaceré druhy stromov a rastlín, z ktorých najvzácnejšie sú agáty a moruše. Vypracoval spôsob domáceho spracovania hodvábu. Dbal o zdravie ľudí, dal prehĺbiť studne, aby ľudia mali čistú pitnú vodu. Vytvoril návrh na usporiadanie mesta: nech sú ulice rovné, priehľadné, ku každému domu nech patrí pozemok, na ktorom sa bude pracovať.

Keď sa atmosféra utíšila, Tešedík sa znovu obrátil k šľachte, aby mohol pokračovať vo svojej práci. Škola bola zatvorená dlhé tri roky. V čase napoleonských nepokojov dvor usúdil, že Tešedíkova škola je užitočná, lebo jej absolventi vedia zaobstaráť potraviny aj v zlých časoch. Preto mohol 10. júla 1798 školu opäť otvoriť.

Od roku 1798 škola fungovala ako vysoká škola. Plány a osnovy prepracoval pre poľnohospodárskych odborníkov a inšpektorov a ich praktickú prácu. Lenže kráľovský dvor tvrdo zasahoval do práce v škole. Ustanovil, čo a ako môže Tešedík robiť. Ustanovili mu, že on má v právomoci výber učiteľov (len troch), mal vypracovať podrobný plán fungovania školy. Poslucháčov do jeho školy mali poslať z regiónov. Vzdelanie malo trvať dva roky, šikovnejší to mohli splniť za kratšiu dobu. Tešedík všetko dôkladne pripravil, čo mu aj schválili. Vzdelanie bolo rozdelené na tri semestre. Z tých, ktorí úspešne ukončili kurz, sa stali hospodárski odborníci alebo hospodárski inšpektori. Vzdelanie odborníkov úspešne prebiehalo až do roku 1806. Za sedem rokov vyšlo z Tešedíkovej školy 64 kvalifikovaných odborníkov.

Financie mu postupne dochádzali. Práve, keď sa rozbehla škola, podpora sa pozastavila. Pre finančné problémy školu 31. októbra 1806 definitívne zatvorili. Dôkladne spísal okolnosti, ktoré viedli k zániku školy.

Po definitívnom uzatvorení školy (1806) stratil všetko. Žiadal len toľko, aby mu nechali časť majetku a finančnú podporu. Úradné prerokovanie trvalo dva roky, kým pozbierali o ňom dostatok informácií. V roku 1809 mu udelili šľachtický titul. Rodinný erb si navrhol sám. Oficiálne vyhlásenie bolo až 2. marca 1810. Vyvolalo to rozruch, lebo aj jeho deti sa stali šľachticmi. Bolo to pekné uznanie, ale pre 70-ročného Tešedíka to už veľký význam nemalo. Najhorším úderom bola strata druhej manželky 13. apríla 1820. Bol z toho veľmi nešťastný. Žiaľ prekonával tvrdou prácou. Pred Vianocami v tuhej zime na pohrebe veľmi prechladol a musel byť pripútaný na lôžko. Sily ho opustili, ale myseľ mal čistú. 26. decembra dal napísať svoju poslednú vôľu, ale bol taký slabý, že podpísať ju už nevládal. Pred šiestimi svedkami bola 2-krát prečítaná. Na druhý deň, 27. decembra 1820, opustil blízkych aj Samuel Tešedík. Pochovali ho vedľa manželky. Na poslednej ceste ho odprevadili deti – Samuel, Daniel, Karol, Pavol, František, Johanna, Eufrozina a Karolína, ako aj obyvatelia mesta.

Jeho život sa skončil, ale spomienka naňho nie. Zanechal pre spoločnosť cenné veci – spisy, uskutočnené plány v oblasti školstva a viditeľné stopy v meste. K zanechaným pamiatkam patrí nielen kostol, úprava obce, založenie praktickej školy, ale aj zopár písomných cenností. Najvýznamnejší je jeho vlastný Životopis, ktorý napísal ku koncu svojho života. Zhrnul tu svoje činy, konanie, svoju prácu plnú prekážok, ale aj úspechov. Písal o rodine, predkoch, o kolegoch, o blízkych a o nepriateľoch.

Tešedík prišiel do Sarvaša s humánnym úmyslom pomôcť ľuďom – pomôcť vidieckemu človeku, poddanému, uľahčiť im život. Pri plánovaní svojej školy vychádzal z miestnych potrieb. Žiaľ, doba ho nepochopila. Bol veľkým priekopníkom v pedagogike. Charakterizovali ho nasledovne: Bol to chlap s oválnou tvárou, chudý, zhovorčivý, čulý, stále svižný a prárechtivý. Mal vynikajúce organizačné schopnosti, čo sa prejavilo pri výstavbe kostola a školy. Pre verejnosť ostal Samuel Tešedík v pamäti ako farár.

Bol vyznamenaný a ocenený. Za svoje zásluhy dostal od Jozefa II. zlatú medailu. Gróf Juraj Festetics v Keszthelyi s jeho pomocou založil školu podobného typu Georgikon. Pozvali ho aj do Ruska, aby zreformoval školstvo, ale on radšej zostal v Sarvaši. V dnešnej dobe myslíme naňho s veľkou úctou. Určitý čas sme mali po ňom pomenovanú vysokú školu v meste. Tanečný súbor mesta Sarvaš nesie jeho meno. Tešedíkova pôvodná budova je dnes, bohužiaľ, neobývaná. Je to národná pamiatka, ale pomerne zanedbaná. Nová budova školy, kde až do konca života žil, je dnes Múzeom Samuela Tešedíka.

My si možno ani neuvedomujeme, čo všetko Samuel Tešedík zanechal. Doba ho vtedy nepochopila, ale jeho metódy sa dodnes používajú. Jeho úcta voči ľuďom, voči práci žije stále v nás. Vsali sme to do seba. A mám pocit, že my, dnešní, oduševnení, prárechtiví, húževnatí a vytrvalí pedagógovia máme so Samuelom Tešedíkom veľa spoločného.

Použitá literatúra:

1. Berecki-Komlósi-Nagy: Neveléstörténet (Tanárképző főiskolai tankönyvek) Tankönyvkiadó Budapest, 1986
2. Maday, P.: Szarvas története, Szarvas, 1962
3. Nádor, J.: Tessedik Sámuel önéletírása, II. kiadás, Szarvas, 1942
4. Palov, J. és t.: Tessedik városa hajdan és ma, Szarvas, 1979
5. Tóth, L.: Tessedik Sámuel (1742-1820), Szarvas, 1976
6. Vincze, F.: Tessedik Sámuel, a magyar agrártudomány előfutára

Iné pramene:

1. Ludové noviny (Týždenník Slovákov v Maďarsku) Ročník XLI. č. 37, 10. 09. 1998
2. Ludové noviny (Týždenník Slovákov v Maďarsku) Ročník XLI. č. 38, 17. 09. 1998
3. Ludové noviny (Týždenník Slovákov v Maďarsku) Ročník XLI. č. 39, 24. 09. 1998

Didaktika vyučovania slovenského jazyka ako strategická priorita vo vzdelávacom systéme škôl s vyučovacím jazykom slovenským v Srbsku

Vzdelávacia, jazyková, kultúrna a informačná politika národnostných menšín v Srbsku bola definovaná schválením Zákona o národnostných radách národnostných menšín. Práva, ktoré národnostné menšiny uskutočňujú vo všetkých uvedených oblastiach, dostali zákonnú podobu a rady sa stali partnerom pri riadení vlastnej menšinovej politiky republikovým i pokrajinským inštitúciám. Vzdelávanie si v tomto okruhu našlo svoje miesto a Národnostná rada sa stala postupne zodpovednou inštitúciou za pretrvávajúce slovenskej menšiny v Srbsku a zachovanie jej národnostnej identity. Jednou z najzávažnejších činností Výboru pre vzdelávanie je vypracovanie Stratégie vo vzdelávaní v slovenskej reči, ktorá dlhodobo a analyticky pristupuje k zachovaniu slovenského školstva. Školy s vyučovacím jazykom slovenským dlhodobo vidíme ako moderné inštitúcie účelovo prispôsobené potrebám žiakov a záujmom rodičov, s dôrazom na národnostnú identitu a kultúrne dedičstvo Slovákov v tomto priestore. Vzdelávať a vychovávať budúce generácie môžu len odborne schopné kádre s vysokým národnostným povedomím a dobrým ovládaním spisovného jazyka. Zabezpečiť stálu, kontinuálnu vzdelanostnú úroveň a jazykové kompetencie učiteľov je jednou z primárnych úloh národnostných rád. Kvalitnými vzdelávacími programami z moderne koncipovaných učebníc v slovenskom jazyku zabezpečíme vysokú vzdelanostnú úroveň našich detí, a tak pre nich otvárame dvere do života a budujeme v nich hrdosť na svoju reč a na svoje korene.

Presúvaním zakladateľských práv na národnostné rady sa umožní vplývať na inštitúcie, aby ich programovou prioritou zostala vlastná identita, odbornosť a kvalita vo vzdelávaní s dôrazom na vzájomnú spoluprácu

a napojenie sa na možnosti spolupráce s materskou krajinou. Národnostná rada zostáva sponou pri prehľbovaní bilaterálnych vzťahov medzi krajinou, v ktorej žijeme, a krajinou našich predkov.

Predmet slovenský jazyk ako materinský jazyk sa v základnej škole vo Vojvodine vyučuje v zhode s demografickým rozmiestnením príslušníkov slovenskej menšiny buď v školách so slovenským vyučovacím jazykom, alebo iba ako učebný predmet v školách so srbským vyučovacím jazykom. Pokiaľ ide o školy so slovenským vyučovacím jazykom, môže to byť úplná základná škola alebo iba 1. stupeň základnej školy. Slovenský jazyk ako učebný predmet sa vyučuje v školách so srbským jazykom buď iba na 1. stupni a v ďalšom školení nepokračuje, alebo je možnosť vyučovania slovenského jazyka aj na 2. stupni.

Celkové vyučovanie slovenského jazyka ako materinského jazyka prebieha vo vojvodinskom prostredí za inakších okolností než v materskom národnom spoločenstve. Skutočnosť, že v našom prostredí je slovenský jazyk materinským jazykom etnickej menšiny, určuje aj špecifické východiská, ciele a obsah vyučovania tohto učebného predmetu. Základnými špecifickými východiskami, podľa ktorých sa koncipuje vyučovanie slovenského jazyka, sú: 1. slovenský jazyk sa v podmienkach etnickej menšiny enklávneho typu vyvíja v odlúčenosti od materského jazykového spoločenstva; 2. slovenská menšina vo Vojvodine neobýva kompaktné územie, ale je rozmiestnená v podobe etnických, a teda i jazykových ostrovov v prostredí, kde má dominantné postavenie srbský jazyk; 3. mladé generácie príslušníkov slovenskej menšiny sa od začiatku formujú ako bilingvisti, pričom od funkcie slovenského i srbského jazyka v ich živote závisí, ktorý jazyk má prevahu; 4. vyučovanie slovenského jazyka ako materinského jazyka príslušníkov slovenskej menšiny je pevne včlenené do celkového štátneho systému školstva, čo znamená, že popri slovenčine sa povinne vyučuje tiež srbský jazyk, a že na tej istej škole môžu vedľa slovenských tried byť aj srbské triedy; 5. v podmienkach bilingvizmu a bez prirodzeného kontaktu so živým slovenským jazykom je jazyková kompetencia v slovenčine u našich žiakov v rozlič-

nej miere oslabená; 6. učitelia slovenského jazyka a ostatných učebných predmetov ako členovia menšinového jazykového spoločenstva sú práve tak bilingvistami, takže aj ich jazykové vedomie je spravidla v rozličnej miere oslabené.

Vyučovanie slovenského jazyka v menšinovom slovenskom jazykovom spoločenstve nemá také pevné rámce, a teda ani také pevné ciele, ako je to v národnom spoločenstve. Má byť prispôsobené podmienkam konkrétnej školy a v tom istom ročníku má byť diferencované so zreteľom na individuálne jazykové a intelektuálne predpoklady žiakov. Všeobecne platí didaktická požiadavka viesť žiakov k tomu, aby poznanie slovenského jazyka chápali ako súčasť svojej etnickej príslušnosti a nie ako osobitnú záťaž.

Aj napriek špecifickej jazykovej situácii vyučovanie slovenčiny ako materinského jazyka má za cieľ pestovať u žiakov pozitívny vzťah k slovenskému jazyku, posilňovať vedomie našej príslušnosti k slovenskému národnému spoločenstvu a v tom kontexte aj príslušnosti k slovenskej menšine vo Vojvodine. Pri oboznamovaní sa so slovenským jazykom, pri rozširovaní schopnosti komunikovať po slovensky ústne i písomne žiaci získavajú vedomosti o slovenskom jazyku a prostredníctvom týchto vedomostí nadobúdajú aj schopnosť uplatňovať ich vo vlastnej myšlienkovej činnosti. V školách so slovenským vyučovacím jazykom sa takto vytvárajú predpoklady aj na spoľahlivé jazykové zvládnutie ostatných učebných predmetov.

Vyučovanie slovenského jazyka prispieva k odhaľovaniu základných funkcií jazyka: komunikatívnej, kognitívnej, reprezentatívnej a estetickej.

Učebný predmet slovenský jazyk má v školách s vyučovacím jazykom slovenským vo Vojvodine ústredné miesto, lebo vytvára predpoklady na zvládnutie ostatných predmetov. Toto tvrdenie je univerzálne – pedagógovia počnúc Komenským poukazovali na skutočnosť, že sa vo vzdelávaní najlepšie výsledky dosahujú vtedy, keď dieťa získava poznatky v materčine.

Didaktickým cieľom vyučovania slovenského jazyka žiakov mladšieho školského veku je vytvoriť u nich správne ortografické návyky a zručnosti, aby si potom mohli osvojiť základy pravopisnej a ortoepickej normy.

Vyučovanie slovenského jazyka v základnej škole stavia zo psycholingvistického hľadiska na tvorivosti a detskej hre (hra s jazykom), čím sa zároveň dodržiava zásada, že predkladané učivo a metódy majú byť primerané veku.

Zo sociolingvistického hľadiska sa vyučovanie slovenského jazyka opiera o najčastejšie a vekovo primerané komunikačné situácie ilustrované príkladmi z textov v učebniciach, precvičované formou dramatizácie textov či simulovaním rôznych situácií.

Cieľom vyučovania slovenského jazyka a literatúry je, aby žiaci zvládli a poznali materinský jazyk jednak pre posilnenie svojho jazykového vedomia, jednak aby sa prostredníctvom jazyka dostali aj k prameňom slovenskej literatúry a slovenskej kultúry a vedy.

Základným cieľom vyučovania slovenského jazyka v základnej škole je:

- viesť žiakov k poznávaniu jazyka ako štruktúrovaného a uceleného systému;
- rozvíjať komunikačné schopnosti žiakov, aby získali kvalitnú jazykovú kompetenciu;
- pestovať u žiakov lásku k materinskému jazyku a vedomie jazykovej príslušnosti k istému etniku, pocit jazykovej príbuznosti a spolupatričnosti s inými etnikami;
- prostredníctvom jazyka viesť žiakov k poznávaniu histórie a kultúry vlastného národa a k získavaniu iných poznatkov;
- prehľbovať estetické cítenie žiakov;
- rozvíjať etické cítenie žiakov;
- naučiť žiakov uplatňovať získané vedomosti v praxi.

Proces vyučovania slovenského jazyka ako materinského jazyka v pod-

mienkach etnickej menšiny má niektoré špecifické požiadavky. Majúc na zreteli fakt, že v súčasnosti žiaci tento jazyk poznajú v rozlične obmedzenej miere, v našich podmienkach teda neučíme iba o slovenskom jazyku, ale čiastočne aj sám jazyk. Systematicky sa vyučovanie slovenského jazyka začína sčasti v materských školách a dôkladne v základnej škole. Učiteľ na 1. stupni vzdelávania v ZŠ má dobre poznať, v akej miere žiaci poznajú slovenský jazyk, ako sú schopní vnímať a tvoriť slovenský jazykový prejav v spisovnej podobe, ale aj do akej miery je ich slovenský jazyk poprestupovaný prvkami kontaktového srbského jazyka. Podľa konkrétnej jazykovej situácie v triede si potom volí vyučovacie metódy, prispôsobuje učivo a usmerňuje nácvik preberaného učiva. Volí si také didaktické metódy, ktoré vzbudia záujem žiakov o preberané učivo a o samotné vyučovanie slovenského jazyka. Hlavný dôraz je na aktívnej účasti žiakov vo vyučovanom procese. Teda žiakom sa nepredkladá učivo ako hotový fakt, ale sa k poznatkom o jazyku žiak dostáva prostredníctvom úloh, ktoré si vyžadujú aktívnu prácu s jazykom. Pre efektívnosť vyučovania slovenského jazyka možno účelne využiť aj modernú vyučovaciu techniku. V súlade s rozvojom psychiky detí tohto veku treba na zvládnutie jazykového učiva voliť tiež hru a rozličné názorné prostriedky.

Vo vyučovacom procese má dôležitú úlohu samostatná práca žiakov, keď žiaci individuálne riešia úlohy a osvojujú si jazykové a pracovné zručnosti. V súvislosti so samostatnou prácou žiakov sa kladie dôraz na diferencovanie úloh so zreteľom na individuálne schopnosti alebo sklony žiakov. Funkčne možno využiť aj prácu v skupinách. Úlohou učiteľa pri samostatnej alebo pri skupinovej práci žiakov je zabezpečiť, aby práca prispela k dosiahnutiu spoločného vyučovacieho cieľa.

Poučky a pravidlá sa na tomto stupni uvádzajú len v nevyhnutnej miere, pričom dôležitá je správna konštrukcia poučky a nie jej mechanické zopakovanie. Dôležité je, aby žiak porozumel učivo a vedel ho uplatniť. V tejto súvislosti sú osobitne dôležité jazykové rozborý ako vhodný prostriedok aktivizácie žiakov.

V slohovom vyučovaní sa žiaci cvičia v pozorovaní skutočnosti a učia sa vhodne štylizovať svoj jazykový prejav. Na ústne a najmä na písomné prejavy sa dobre dá využiť osnova. Osnovu najprv zostavuje učiteľ a postupne sa stále viac uplatňuje spolupráca a samostatnosť žiakov. V ústnych prejavoch treba prihliadať na obsahovú, jazykovú a slohovú stránku, ale aj na spôsob podania a vôbec na mimojazykové zložky prejavu. Pri písomnom prejave sa dbá aj na pravopis a na grafickú stránku vôbec.

Pri slohovom vyučovaní sa stále majú na zreteli individuálne predpoklady žiakov. Žiaci sa od začiatku učia samostatne zostavovať prejav. Spoločné zostavovanie sa uplatňuje iba na začiatku výcviku, ako aj pri práci so slabšími žiakmi. Cieľom samostatného zostavovania prejavu je rozvíjať tvorivú iniciatívu a individuálne vyjadrovacie zručnosti žiakov.

Písomné slohové práce sa píše v škole (spravidla po príprave), prípadne aj ako domáca úloha. Učiteľ ich opravuje a známkuje, pričom dbá, aby neznámkoval príliš prísne (napr. pre pravopisné nedostatky), lebo by to podlomilo žiacku aktivitu. Preto sa odporúča oceniť pozitívne veci v práci a nedostatky využiť potom na spoločné zhodnotenie a opravu.

V slohovom vyučovaní sa hlavný dôraz kladie na ústny jazykový prejav. Žiaci spočiatku odpovedajú na otázky učiteľa, potom sami tvoria otázky, potom sa za pomoci učiteľa učia samostatne vytvárať jednoduché texty na témy blízke ich záujmom a skúsenostiam. Postupne sa učia zostavovať jazykový prejav samostatne. Pre pestovanie ústneho a písomného vyjadrovania žiakov je veľmi dôležitá úloha učiteľa. Učiteľ má vyučovanie slohu viesť tak, aby u žiakov prebudil potrebu povedať niečo, aby žiak mal osobné uspokojenie z toho, že sa vie správne a vhodne vyjadriť po slovensky.

Slohové učivo sa primerane spája s jazykovým vyučovaním.

Písanie ako zložka jazykového vyučovania sa vyučuje individualizovaným postupom so zreteľom na rozdiely v úrovni písania jednotlivých žiakov. Keďže písanie má dôležitú komunikatívnu funkciu, učiteľ má primeranými postupmi vytvárať pozitívny vzťah žiakov k písaniu. Pri písaní sa žiaci veľmi rýchle unavia, lebo si to od nich vyžaduje veľké sústredenie

pozornosti, preto treba správne voliť cvičenia z písania, ako aj dĺžku času na písanie.

Jazykové vyučovanie je úzko späté s čítaním a s literárnou výchovou. Pri spracúvaní textu sa objasňuje význam slov, slovných spojení, obrazných výrazov. Čítaním a reprodukováním prečítaných textov sa obohacuje slovná zásoba žiakov, zlepšuje využívanie vetných konštrukcií a pestuje sa cit pre štylistické hodnoty textu. Návrik čítania je dôležitý pre pestovanie zručnosti správnej a starostlivej výslovnosti, správneho členenia vety na menšie významové a výslovnostné celky, vetnej intonácie a pod.

Jazykové vyučovanie prispieva aj k celkovej osobnej jazykovej kultúre žiakov, čo sa potom jasne prejaví aj pri vyjadrovaní žiakov v rámci vyučovania všetkých ostatných predmetov. V podmienkach dvojazyčnosti správne vedené vyučovanie slovenského jazyka vytvorí u žiakov dobré predpoklady aj na jasné a zreteľné vyjadrovanie v kontaktovom srbskom jazyku.

Slovenský jazyk ako predmet, a tak je to so všetkými jazykmi na svete, vytvára u žiakov pocit národnej hrdosti a vedomie jazykovej príslušnosti, pocit jazykovej príbuznosti a spolupatričnosti s inými etnikami, učí ich, že i pomocou neho možno spoznať históriu vlastného národa, upozorňuje na osobnosti, ktoré sa o zachovanie a rozvoj slovenského jazyka zaslúžili.

Vyučovanie slovenského jazyka a kultúry v jedinečných dolnozemských lokalitách

„Buď nájdeme cestu, alebo si ju vytvoríme.”

Hannibal

Dôvod, prečo som si vybrala toto motto, je ten, že dnešná situácia vo výchovno-vzdelávacej práci sa zakladá na hľadaní správnej cesty, ktorú veľakrát nachádzame veľmi ťažko.

Prednášku som rozdelila na dve časti:

1. vyučovanie slovenského jazyka na prvom a na druhom stupni,
 2. vyučovanie kultúry,
- napriek tomu, že tieto dve časti spolu úzko súvisia.

V prvej časti svojej prednášky by som chcela poukázať na to, ako deň čo deň bojujem o záchranu jazyka našich predkov.

Ako všetky národnosti v Maďarsku, aj nás Slovákov zastihol asimilačný proces, dôsledkom čoho vzrástla úloha výchovno-vzdelávacích inštitúcií pri zachovávaní a odovzdávaní jazyka, všestrannej kultúry a národného povedomia. Patrím k tej generácii, ktorá na začiatku svojej práce mala ešte možnosť počuť od starých rodičov, rodičov a niekedy ešte aj od detí doma osvojenú slovenčinu. Bohužiaľ, roky v tomto smere zanechali za sebou čierne stopy, ktoré sa my učitelia čoraz s väčšou námahou snažíme odstrániť, čiže naučiť našich žiakov komunikovať, čítať a písať po slovensky. Slovenčina je pre naše deti cudzím jazykom. Či sa nám to páči, a či nie, musíme sa stotožniť s metódami vyučovania slovenského jazyka

ako cudzieho jazyka. V súčasnosti metodika tejto výučby nezodpovedá požiadavkám, deti sa bifľujú gramatiku a literatúru namiesto toho, aby sa učili po slovensky komunikovať.

Vieme, že k úspešnému osvojeniu jazyka si žiaci musia vytvoriť pevný základ. Ale ako? V prvých školských rokoch sa formou hravých cvičení vytvárajú možnosti na rozvíjanie jazykovej uvedomelosti, kreativity a schopnosti porozumieť iným. V tomto vzdelávacom procese sa deti oboznámia s kultúrou slovenského jazyka a literatúrou. Prostredníctvom pestrých metód a činnosťami spojenými s rôznymi komunikačnými situáciami vytvárame priaznivé podmienky na rozvíjanie schopnosti seba-vzdelávania, na spoznávanie a precvičovanie rôznych techník osvojovania si poznatkov.

V 1. - 2. ročníku je prvoradou úlohou učiteľa vzbudiť záujem žiakov o slovenčinu a obľúbiť si ju. Základom vyučovania slovenského jazyka a literatúry v našej škole je rozvíjanie slovnej zásoby prostredníctvom osvojovania si krátkych textov, ľudových piesní, riekaniek a krátkych básní pomocou učebníc, pracovných zošitov a CD platní.

Žiaci sa na hodinách zúčastňujú situačných a detských pohybových hier, často dramatizujú obsah prečítaného, pochopeného textu a zahrajú si aj bábkové divadlo. Cieľom hry je rozvoj pamäti, komunikačných zručností a logického myslenia. Osvojenie si elementárnych základov slovenského jazyka uskutočňujeme nielen mechanickým memorovaním a opakovaním textu, ale aj názornou ukážkou vecí, predmetov, javov a činností.

Žiaci si ľahšie zapamätajú slovnú zásobu, vetné modely a slovné spojenia tematických okruhov daného učiva, keď už majú osvojené predchádzajúce poznatky, majú pevnejšiu slovnú zásobu, na ktorú sa môžu sami spoľahnúť. Smelšie odpovedajú na otázky učiteľa, vytvárajú jednoduché riadené dialógy. Na vytváranie jednoduchých dialógov pripravujeme žiakov otázkami, na ktoré my odpovedáme, žiaci opakujú naše vety spolu a až potom odpovedajú po jednom. Takto pripravujeme deti na zložitejšie komunikačné situácie.

Keď už žiaci disponujú veku primeranou slovnou zásobou, dáme sa na ďalšiu dôležitú úlohu, a to naučiť žiakov čítať a písať. V tejto náročnej práci si žiaci pomáhajú získanými skúsenosťami z vyučovacích hodín maďarského jazyka.

Rozdielne javy v systéme hlások slovenského a maďarského jazyka robia žiakom problémy pri osvojovaní si slovenského jazyka. K osvojeniu si správnej artikulácie slovenských hlások na hodinách používame foneticko-fonologické cvičenia. Musíme si uvedomiť tieto rozdielne javy a sústavnou, systematickou a cieľavedomou prácou viesť žiakov k tomu, aby si osvojili základy správnej výslovnosti.

V prvom ročníku si žiaci osvojujú komunikačnú schopnosť počúvania s porozumením a nadobúdajú základy komunikácie. Preto sa kladie dôraz na výslovnosť a fonologické fakty. Žiaci si musia osvojiť základy slovenského hláskoslovía a prakticky majú poznať fonologický systém slovenčiny. Žiaci sa tie hlásky, ktoré dobre diferencujú a ľahšie identifikujú, naučia vyslovovať. Výslovnosť učíme imitačnou metódou, napodobňovaním a pomocou magnetofónu. U detí využívame hravé formy nácviku výslovnosti.

Nácvik spoluhlások *h - ch* je veľmi náročný proces. Hravou metódou sa žiaci ľahšie naučia správnu výslovnosť, môžu si zahrať známu hru „Húsky, húsky, podte domov!“. Pri osvojovaní si správnej výslovnosti sa môžu nacvičovať slová aj slabikovaním, napr.: *hip-hop. hi-pi-ho-pi, He-len-ka, hruš-ka...*

Keď už žiaci nemajú problémy s výslovnosťou hlásky *-h*, začína sa nácvik hlásky „*ch*“. Aj tu sa uplatňuje hravá forma:

- teplučko dýchame do dlaní, je nám zima,
- vyslovujeme zvukomalebné slová: *chi-chi-chi, cha-cha-cha...*
- slabikujeme slová: *nád-cha, Mi-chal, chý-ba...*

Keď si už žiaci osvojili správnu výslovnosť hlásky „ch“, môžeme prísť k nácviku tzv. párových slov: *horí-chorí, hladí-chladí, hodí-chodí, hudobný-chudobný...*

- prezentáciou obrázkov, pohybom a rôznymi úlohami: spojiť dané slová s vhodným obrázkom, ktorú hlásku, kde počuje:

Michal
hlásim
nádcha
hádzaná
chýba

Všetci vieme, že najťažšou etapou pri čítaní a písaní je osvojenie si a používanie slovenských hlások - písmen. Tie deti, ktoré sa ľahko naučili čítať a písať v maďarskom jazyku, ľahšie sa aj v slovenskom jazyku naučia spájať hlásky, slabiky a slová do viet. Na hodinách často motivujeme žiakov maľovaným čítaním - slová nahradené obrázkami, ukážkovým čítaním alebo hrou na ozvenu. Obsah prečítaného textu žiaci pochopia iba vtedy, ak je text preložený aj do maďarčiny. Svoje myšlienky o prečítanom vyjadrujú pomocou odpovedí na otázky učiteľa. Tým deťom, ktoré ťažko čítajú, pomáhame kresbami, situačnými hrami. Pri písomnej kontrole porozumenia prečítaného textu často odpovedajú iba slovami, slovnými spojeniami a kresbami.

Obsah učiva a požiadavky sa rozširujú z ročníka do ročníka v tých istých tematických okruhoch, čím si žiaci rozširujú aj slovnú zásobu, zručnosti písania a gramatiky. Svoje myšlienky vyjadrujú aj ústne, aj písomne. K tomu, aby si osvojili gramatické pravidlá, často používame pravopisný slovník a interaktívne cvičenia.

Na hodinách gramatiky veľa času venujeme deleniu hlások. Podľa mojich skúseností najviac času zaberá rozdelenie spoluhlások, ktoré je aj základom osvojenia si jednotlivých pádových prípon pri skloňovaní podstatných mien. Ďalším náročným tematickým okruhom je písanie samohlások i-í, y-ý a písanie vybraných slov, osvojovanie si skloňovania ohybných slovných druhov.

Písaný text tvoríme opisom obrázka. K porozumeniu obsahu textu a jeho spracovaniu žiaci používajú aj obrázkový a dvojjazyčný slovník. Pre rozširovanie literárnych poznatkov navštevujú knižnicu, čítajú slovenské časopisy pre deti a pozerajú rozprávkové filmy v slovenskom jazyku.

Najdôležitejšou úlohou vo výchovno-vzdelávacom procese na druhom stupni je rozvíjanie komunikačných schopností a porozumenie hovorenému slovu. Žiakov neustále motivujeme k používaniu slovenského jazyka. Venujeme zvýšenú pozornosť rozvíjaniu veku primeraných rečových a sluchovým schopností vo všetkých oblastiach vytvárania kontaktov.

Žiaci sa na hodinách dejepisu, prírodopisu, zemepisu, národopisu a slovenskej vzdelanosti oboznámia s textami rôzneho obsahu, nadobudnú novú slovnú zásobu, pomocou ktorej vytvárajú nové texty v písomnej aj ústnej forme.

V prospech efektívneho vzdelávania používame osvedčené i nové vzdelávacie stratégie a pomôcky. Osvojené poznatky žiakov rozvíjame aj pomocou digitálnej techniky, napr.: interaktívnej tabule, sledovaním internetových stránok, CD a DVD nosičmi a praktickými úlohami zo slovenských detských časopisov, rozvíjajúcimi logické myslenie.

Ako som spomenula, vyučovanie slovenského jazyka a kultúry sú neoddeliteľnou súčasťou výučby. Vedenie a učiteľský zbor našej školy podporuje a hodne využíva metódy mimotriednej a mimoškolskej práce, ktoré sú veľmi rozmanité a poskytujú veľa možností na zdokonaľovanie sa žiakov v slovenskom jazyku.

Na hodinách slovenskej vzdelanosti žiaci od prvého ročníka po ôsmy ročník postupne získavajú vedomosti o Slovensku a o Slovákoch žijúcich v Maďarsku.

Spoznajú dejiny, jazykovú, gastronomickú, tanečnú, hudobnú, ba aj náboženskú kultúru svojich predkov. Navštevujú národopisné zbierky mesta. Poznatky získané na hodinách si žiaci rozširujú aj interaktívne, počas školskej dochádzky aj počas mimovyučovacích aktivít v škole, na kultúrnych akciách spolku Vernosť, v národopisnom tábore.

Túto činnosť by som vám chcela predstaviť prostredníctvom obrázkov.

Výsledkom tohto úsilia je skutočnosť, že žiaci našej školy každoročne úspešne absolvujú jazykovú skúšku zo slovenského jazyka základného a stredného stupňa.

Vyučovanie slovenského jazyka a kultúry v Slovenskom Komlóši

Slovenský Komlőš

Slovenský Komlőš sa nachádza v juhovýchodnej časti Maďarska na Dolnej zemi. V tejto obci ešte žije slovenská národnosť s hlbokými koreňmi, ktoré nás vedú až do dávnej minulosti. Komlőšanom i návštevníkom mesta pripomína slovenský pôvod obyvateľov pomník, ktorý bol postavený v centre mesta na pamiatku osemdesiatich slovenských rodín, ktoré v roku 1746 znovuzaložili Slovenský Komlőš. Slovenské obyvateľstvo usilovnou, statočnou prácou a silou svojej evanjelickej viery rozvíjalo túto osadu. Založili školy a vychovali generácie slovenskej inteligencie. Do výmeny obyvateľstva bolo 90 % obyvateľstva slovenskej národnosti, ale v rokoch 1947-1948 sa sem na miesto 3000 Slovákov presťahovalo 1500 Maďarov. Táto historická udalosť vo veľkej miere urýchlila asimiláciu obyvateľstva, ktorá prebieha dodnes. Úlohou národnostných inštitúcií i spolkov je udržiavanie slovenskej identity, jazyka a kultúry tu žijúcich Slovákov.

Rodinné zázemie

Všetko sa začína doma. Rodinné prostredie, v ktorom sú deti vychovávané, vo veľkej miere ovplyvňuje prácu učiteľov. Je potešujúce, že ešte žijú v meste predstavitelia staršej generácie, pre ktorých je samozrejmé, že sa medzi sebou zhováraajú po slovensky. Na trhu, v obchode i v kostole ešte počuť ľubozvučnú komlőšsku slovenčinu, čiže stredoslovenské nárečie s prvkami maďarského vplyvu. Aj deti, ktoré prichádzajú do školy z takejto rodiny, sa slovenčinu učia ľahšie.

Škôlky

V Slovenskom Komlóši pôsobia tri škôlky. Mestská, evanjelická cirkevná a škôlka fungujúca pri slovenskej škole. Až do roku 2013 každé dieťa, ktoré navštevovalo niektorú z materských škôlok, sa v zmysle výchovno-vzdelávacieho programu zúčastňovalo slovenskej národnostnej výučby. Nedávno sa to trochu zmenilo, lebo v mestskej škôlke sa od školského roku 2013/2014 cudzie jazyky vyučujú na základe výberu rodičov. Jedna tretina detí sa aj tu naďalej učí slovenčinu. V ostatných dvoch škôlkach sa po slovensky učí každé dieťa. V prípade škôlok je vhodnejšie rozprávať o národnostnej výchove, ako o vyučovaní jazyka. Deti sa každý deň stretávajú s takými situáciami, v ktorých sa učiteľky materských škôlok chopia možnosti a vstupujú do ich srdca lásku k slovenčine a odovzdávajú im jazyk, kultúru a zvyky našich predkov. Takmer každá učiteľka ovláda slovenčinu, čo je veľmi chvályhodné. V každodennom živote používajú slovenčinu a majú jeden národnostný deň v týždni, keď prebiehajú zamestnania v slovenčine. Počas troch rokov strávených v škôlke sa deti naučia slovenské piesne, básničky, základné údaje o svojom okolí a okrem toho nacvičujú slovenské ľudové tance a oboznamujú sa s ľudovými tradíciami. Podľa našich skúseností majú deti slovenský jazyk veľmi radi, majú radosť z týchto aktivít.

Výber školy

O tom, do ktorej základnej školy dieťa pôjde, väčšinou rozhodne rodič. Škola sa snaží informovať o výhodách vyučovania slovenského jazyka. U tých rodičov, ktorí majú nejaké slovenské korene, je motiváciou ich slovenské povedomie, túžba zachovať rodinnú tradíciu. Stále sa hlási viac takých žiakov, ktorých rodina sa už neviaže k slovenskej národnosti. Rodičia chcú svojim deťom zabezpečiť všestranné a kvalitné vzdelávanie. Slovenská dvojjazyčná základná škola v Slovenskom Komlóši sa snaží, aby žiaci do konca ôsmeho ročníka získali jazykovú skúšku stredného stupňa, čo finančne podpo-

ruje nadácia školy a slovenská samospráva. Rodičia si uvedomujú, že v dnešnej dobe v srdci Európy, kde hranice už prakticky neexistujú, je nevyhnutné ovládať cudzie jazyky. Praktickou výhodou slovenčiny je, že jej znalosť umožňuje človeku dorozumieť sa i v iných slovanských krajinách.

Vyučovanie slovenčiny

Dôležitá je motivácia a informovanie rodičov, ale deti, ich pozornosť a záujem, si musia získať učitelia. Podstatný je prvý dojem, ktorý privíta dieťa pri vstupe do školy a celé prostredie, v ktorom strávi väčšinu dňa. Preto treba vytvoriť takú atmosféru, aby deti rady chodili do školy. Výzdoba budovy, nástenky obsahujúce nápisy v slovenčine, fotografie zo spoločných akcií, portréty slovenských spisovateľov, prehľadné jazykové tabuľky, aby sa deti všade stretávali so slovenčinou. Tiež sú veľmi dôležité prvé ročníky, počas ktorých sa žiaci zoznamujú so slovenčinou, získavajú prvé školské zážitky. Na nižšom stupni vyučujeme z učebníc Pirošky Majerníkovej a Kataríny Szabóovej-Szászovej. Pomocou textov a úloh v pracovných zošitoch spracúvame jednotlivé témy, ktoré obsahujú najmä základné informácie o svete okolo nás. Vyučovanie slovenčiny začíname úplne od začiatku, ako vyučovanie cudzieho jazyka. Naši najmenší žiaci sa učia mnoho básničiek, piesní, pohybových hier, aby si zvykli na jazyk, aby získali zručnosť pri ďalšom osvojovaní si jazyka. Pozornosť detí sa dá najlepšie upútať pestrými metódami, obrazmi a využívaním moderných IKT prostriedkov. Popritom samozrejme musíme dbať aj na to, aby tieto ročníky poskytli pevné základy k ďalšiemu štúdiu. Žiaci si osvoja základné gramatické znalosti a slovnú zásobu, o ktorú sa možno vo vyššom ročníku opierať. Dôležité je, aby sa deti vyjadrovali smelo, používali osvojené vedomosti. Okrem hodín slovenčiny sa vyučuje aj slovenská vzdelanosť. V tomto prípade je vhodnejšie používať namiesto výrazu „vyučovanie“ radšej slovo „vštepovanie“. Tieto hodiny sú dobrou príležitosťou, aby sme deti

zoznámili s históriou mesta, tradíciami, ľudovými zvykmi. Prostredníctvom týchto znalostí sa môže prebúdať a prehľbovať národnostná identita vyrastajúcej generácie. Od piateho po ôsmy ročník sa v rámci slovenčiny vyučuje osobitne gramatika, konverzácia, literatúra a vzdelanosť. Okrem kníh a pracovných zošitov, ktoré máme v dispozícii, sa snažíme využiť rôzne materiály, informačno-komunikačné prostriedky, internetové stránky, slovenské časopisy, ktoré nám pomáhajú pri výučbe jazyka. Okrem toho nesmieme zabudnúť ani na to, čo deťom robí najväčší problém, a to je komunikácia. Dnešná generácia sa ťažko vyjadruje, zvlášť, keď ide o cudzí jazyk. Žiaci musia získať zručnosť voľnej komunikácie, čo je nevyhnutný predpoklad osvojenia si pevných gramatických vedomostí a potrebnej slovnej zásoby.

Hostujúci učitelia

V našej škole od roku 1989 pôsobia hostujúci učitelia zo Slovenska, ktorí sa zúčastňujú nielen na vyučovaní slovenčiny, ale aj na mimohodinových aktivitách. Pripravujú deti na jazykovú skúšku stredného stupňa, zabezpečujú beletriu a detské časopisy zo Slovenska, vyučujú súčasnú spisovnú podobu jazyka, pomáhajú nám pri písaní projektov, lektorovani kníh, písaní článkov do novin. Okrem toho deti majú možnosť s nimi bezprostredne komunikovať.

Jazyková skúška

Vo vyšších ročníkoch sa žiaci, ktorí chcú získať jazykovú skúšku, cieľavedome pripravujú, lebo si uvedomujú, že to má pre ich budúcnosť veľké výhody. Teší nás, že stále viac detí sa rozhodne urobiť túto skúšku, a sú úspešné. Je to dôležité aj preto, lebo počas školskej dochádzky je to prvý veľký úspech, ktorý je potvrdený aj oficiálnym dokumentom. Žiakom dodá sebavedomie a motiváciu k ďalšej práci.

V škole pôsobiaci učitelia okrem výchovno-vzdelávacej činnosti vždy pokladali a pokladajú za dôležitú úlohu zachovávanie slovenských tradícií, pestovanie kultúry našich predkov. Takmer od začiatku pracovali pri škole rôzne záujmové krúžky. Hlavným zameraním týchto krúžkov boli a dodnes sú ľudový tanec, ľudový spev, divadlo a prednes slovenskej poézie a prózy. V roku 1991 vznikol z iniciatívy vtedajšej riaditeľky Anny Lehoczkej Detský súbor Harmónia, ktorý zastrešil všetky kultúrne telesá fungujúce v škole. Hlavným cieľom súboru je zoznámenie sa so slovenskou kultúrou, pestovanie komlóšských tradícií a ich zachovávanie i zdokonaľovanie sa v slovenskom jazyku. Súbor reprezentuje našu školu na rôznych podujatiach v Maďarsku a mimo hraníc, ale hlavne prispeje k osvojovaniu si slovenčiny, spoznávaniu našej národnostnej kultúry a posilneniu národného povedomia žiakov. Vedúci pedagógovia vstúpajú žiakom úctu k materinskej reči a k slovenskej kultúre.

Dni slovenskej kultúry

Počas školského roka sa snažíme usporadúvať národnostné programy spolu so Slovenskou národnostnou samosprávou v Slovenskom Komlóši, Organizáciou komlóšských Slovákov a Slovenským regionálnym kultúrnym centrom. Dôležité je, aby sme do svojich programov zapojili rodičov i starých rodičov. Ak rodičia prídu so svojimi deťmi, spočiatku sú pasívni, neskôr sa z nich stanú aktívni účastníci našich programov a národnostného života v Slovenskom Komlóši. Najbohatší program majú Dni slovenskej kultúry, v rámci ktorých usporiadame v spolupráci s ostatnými národnostnými inštitúciami súťaže v prednese slovenských ľudových piesní, básní a prózy. Počas týchto dní zorganizujeme pre starších žiakov vlastivedné súťaže, pre deti nižšieho stupňa remeselnícke dielne a gastronomické programy, na ktorých sa zoznamujú s tradičnými hrami, remeslami a jedlami.

Súťaže, tábory

Žiaci našej školy sa radi zúčastňujú na rôznych súťažiach v slovenskom jazyku. Je to asi preto, lebo každý rok usporiadame v rámci Dní slovenskej kultúry súťaž v prednese slovenských básní, prózy, ľudových piesní a vlastivedné kvízy. Deti si zvyknú na vystupovanie pred verejnosťou, získajú smelosť. Reprezentujú našu školu na súťažiach v prednese poézie, prózy a spevu organizovaných v Maďarsku, na Slovensku i v Rumunsku. Sú to: Slovenské spievanky a veršovačky, Šaliensky Matko, Dobré slovo, Rozprávkové vretienko, Cez Nadlak je... Okrem týchto súťaží naše deti dosahujú pekné výsledky na vedomostných súťažiach zo slovenčiny a z národopisu a s prácami na súťaži vypísanej Výskumným ústavom Slovákov v Maďarsku. Počas prípravy na tieto súťaže žiaci získajú praktické vedomosti a zdokonaľujú sa v slovenčine. Okrem toho sa na súťažiach vytvoria priateľstvá a deti sa tešia na ďalšie spoločné stretnutia. Tak je to aj v prípade táborov. Školská nadácia usporiada každé dva roky vlastivedný tábor na Slovensku, aby sa každé dieťa malo možnosť aspoň raz počas školskej dochádzky dostať do krajiny svojich predkov. Tiež navštevujeme rôzne tábory na Slovensku, organizované Celoštátnou slovenskou samosprávou alebo verejnoprospešnou nadáciou Lipa. Je to ako odmena pre deti, čo ich motivuje v učení sa slovenčiny.

Slovenská národnostná samospráva, Organizácia komlôšskych Slovákov, Slovenské regionálne kultúrne centrum, múzeá

Vyučovanie slovenského jazyka a kultúry neprebíha výlučne len v škole. Máme viac takých organizácií, spolkov, ktoré majú veľký podiel na zachovávaní a rozvíjaní národnostného života v tomto mestečku. V Slovenskom Komlóši pôsobí od roku 1994 slovenská samospráva. Jej hlavnou úlohou je zastupovanie záujmov našich Slovákov. Mladšie generácie motivuje finančnou podporou jazykovej skúšky a výpisom konkurzov na projektové práce v slovenčine. Samospráva svoje programy usporadúva v spolupráci s Organizáciou komlôšskych Slovákov a regionálnym

centrom. Naša civilná organizácia vznikla z iniciatívy tu žijúcich aktívnych Slovákov, ktorí cítili, že sa musia stať účastníkmi práce za našu národnosť. Členovia organizácie sa snažia zbierať a zachovať vecné i duševné hodnoty našich predkov. Organizujú programy, tu žijúcim Slovákom zabezpečujú kultúrne a vzdelávacie programy.

Dôležitým segmentom národnostného života Komlóšanov je to, že toto mesto je mimoriadne bohaté na múzeá. Sú v nich pozbierané pamiatky z minulosti pre budúcnosť. V škole využívame i túto možnosť a návštevami v múzeách približujeme deťom kultúru našich predkov.

Komlós, Tremoló, Rozmarín

V Slovenskom Komlóši fungujú kultúrne telesá, ktorých cieľom, ba priam poslaním, je zachovávanie tanečného, hudobného folklóru a ľudových piesní nášho regiónu. Spevácka skupina Rozmarín sa zameriava na zbieranie a spievanie slovenských ľudových piesní z Komlóša i z okolia.

Tanečný súbor Komlós má bohaté skúsenosti v oblasti zachovávania tanečného folklóru nášho mesta. Vystupuje na rôznych kultúrnych podujatiach v okolí i na Slovensku, čím šíri naše kultúrne dedičstvo.

Najmladším kultúrnym telesom je mandolínová skupina Tremoló, ktorá vznikla z iniciatívy bývalého učiteľa a členov školskej mandolínovej skupiny. Do ich činnosti sa zapája stále viac mladých, u ktorých sa vytvorí a posilní národnostná identita, úcta voči svojej kultúry.

Záver

Slovenský Komlós je mesto bohaté na slovenskú kultúru a tu žijúci si uvedomujú, že sú majiteľmi nesmiernych hodnôt. Práve preto si pokladáme za povinnosť túto kultúru, jazyk a zvyky chrániť a odovzdávať ďalším pokoleniam.

Slovenský jazyk s prvkami národnej kultúry

V školskom roku 1986/87 som začala pracovať v ZŠ v Begeči, kde sa výučba konala po srbsky. Prednášala som žiakom Slovákom slovenčinu ako materinský jazyk a ostatným žiakom, ktorí o to mali záujem, ako jazyk spoločenského prostredia. Tak to bolo niekoľko rokov.

Neskôr sa slovenčine v takýchto školách dostalo vo výučbe iné miesto. Dostala aj nové meno – slovenský jazyk s prvkami národnej kultúry. A nielen to. Už to nebol povinný predmet. Pri zápise detí do prvého ročníka sa rodičia mali vyjadriť, či ich deti budú navštevovať tieto hodiny alebo nie. Po niekoľkých rokoch sa názor rodičov zisťoval na začiatku každého školského roka. Teda ak si dieťa osvojovalo slovenčinu v prvom ročníku, neznamenal to, že musí pokračovať s výučbou aj v nasledujúcom školskom roku. Zmenil sa aj fond hodín zo štyroch na dve.

Záujem o hodiny slovenčiny bol vtedy dobrý a na tieto hodiny sa zapisovali jednak deti zo slovenských rodín, ako i deti zo zmiešaných manželstiev, Srbi a Rómovia. Pracovalo sa v heterogénnych skupinách I – III, II – IV, V – VII, VI – VIII. Práca bola veľmi náročná, lebo žiaci prichádzali s rôznymi vedomosťami. Boli takí, ktorí hovorili po slovensky, iní iba rozumeli, ale komunikovať nedokázali, a tí tretí vedeli iba to, čo som ich na hodinách naučila ja. Od samého začiatku som zápasila s priestorom. Takmer nikdy sme nemali voľnú učebňu, v ktorej by sa dalo pokojne pracovať, a dostať sa k triednej knihe a zapísať si hodiny, bol ešte väčší problém. Keď išlo o problém s priestorom, vyriešila som ho takto: v škole existovala knižnica s pekným počtom slovenských kníh (okolo 3000), tak som tam vyhradila jeden kútik na výučbu, spolu s deťmi sme urobili nástenky, priniesli sme hračky, staré náčinie a keď to uvidel riaditeľ, pridal tabuľu, magnetofón a televízny prijímač. Bol to náš kútik, v ktorom sme

sa cítili príjemne ako doma. Ďalším problémom boli učebnice. Do školy som chodila s kopou starých čítaniek, šlabikárov, maľovaniek, časopisov. Vyberali sme texty a prispôbovali sme ich výučbe. Po rokoch nás potešila prvá učebnica slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry – Slovenčina moja milá. Nevieť, kto sa jej väčšmi potešil – či učiteľka, a či žiaci. Nasledovala druhá – Slovenčina moja víla, a nakoniec Slovenčina moja sila. O učebnice sa postarala Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny. Všetci žiaci dostali učebnice zdarma. Bolo v nich všetko: básne, piesne, poviedky, hádanky ... a zároveň rodina Kopčoková, ktorá sa zjavovala v učebniciach, a hádam tak vznikol i Tábor Kopčokovci, pravdaže pod patronátom Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny. O čo ide? Prvý prázdninový víkend pobudli žiaci, ktorí navštevovali hodiny slovenčiny, v Báčskom Petrovci a v okolitých slovenských osadách. Mali príležitosť skamarátiť sa s rovesníkmi zo všetkých osád, kde bola slovenčina fakultatívnym predmetom. To bol jeden z dôvodov, prečo sa zväčšoval počet detí, ktoré navštevovali hodiny slovenčiny, a keď som odchádzala, bolo ich vyše tridsať. Títo žiaci sa zúčastňovali na recitačných súťažiach, tiež na súťažiach z jazyka a neraz dosiahli vynikajúce úspechy.

Už dvanásť rokov pracujem v Základnej škole v Hložanoch. Je to jedna z mála škôl, kde sa výučba koná len po slovensky. Prednášam teda slovenský jazyk ako materinský a z tohto hľadiska môžem povedať, že mám omnoho viac záväzkov a zodpovednosť je tiež omnoho väčšia. Musím však uznať, že mi je na druhej strane ľahšie, lebo nemusím zháňať deti, rodičov, trápiť sa s tým, ako zosúladiť výučbu s ostatnými predmetmi...

Učitelia, ktorí dodnes prednášajú slovenčinu ako jazyk národnej kultúry, to nemajú ľahké. Musia byť kreatívni a flexibilní. Výučbu musia prispôbiť jednak potrebám každého jednotlivca, škole či školskému kolektívu a pravdaže prostrediu, v ktorom sa škola nachádza.

Prajem im mnoho zdaru v práci a kiežby ich úsilie a húževnatosť pretrvávali. Iba tak bude pretrvávať i slovenčina v školách, kde sa výučba koná po srbsky.

Iniciatívy a z nich vychádzajúce úspechy pedagógov na základných školách v Maďarsku, kde sa slovenčina vyučuje ako predmet

Vyučovanie slovenského jazyka sa na základných školách v Maďarsku koná vo dvoch typoch škôl, a to vo dvojajazyčných školách a v školách, kde sa slovenčina vyučuje ako predmet. Kým dvojajazyčných škôl máme v krajine 5, škôl druhého typu funguje okolo 30, z nich jedna tretina je v severnom Maďarsku, píše sa o tom v hlásení menšinového ombudsmana o súčasnom stave národnostnej školskej výchovy v Maďarsku. V týchto základných školách sa slovenský jazyk vyučuje i vyučoval týždenne 4 hodiny a samostatne 1 hodina slovenskej vlastivedy. V školskom roku 2013/14 sa zvýšil počet vyučovacích hodín na 5, a to v prvom a piatom ročníku. Pri takomto vysokom počte hodín jazyka sa dá predpokladať, že koncom ôsmeho ročníka majú žiaci možnosť získať oficiálny dokument o svojej jazykovej úrovni, t. j. štátnu jazykovú skúšku zo slovenského jazyka. Takýto výchovno-vzdelávací cieľ si vytyčí vo svojich rámcových osnovách väčšina tohto typu škôl. V 8. ročníku máme niekoľko žiakov, ktorí sú jazykovo nadanejší alebo počas predchádzajúcich školských rokov poctivejšie pristupovali k príprave na hodiny a chcú získať jazykovú skúšku, no máme aj takých, ktorí sa o slovenčinu zaujímajú menej. Na hodinách k nim pristupujeme diferencovane. Pre nadanejších sa snažíme vytvoriť priestor a dať im možnosť, aby sa dokonale pripravili na ojazdnú jazykovú skúšku, a ostatným sa snažíme vyplniť čas na hodinách slovenského jazyka zábavne a tvorivejšie, no zároveň osožne. V Základnej škole Gézu Gárdonyiho v Ďurku - Galgagyörk sa nám podarilo zorganizovať dve súťaže, a to jazykovú súťaž pre 7.a 8. ročník a súťaž formou pracovných listov z jazyka s názvom „Učme sa hrať“, ktorá má niekoľko kôl.

V našej základnej škole je dlhoročnou tradíciou pripravovať žiakov na štátnu jazykovú skúšku základného stupňa. Vychádzame z nárokov zo strany rodičov a ich detí, no dôležitá je i vlastná skúsenosť pedagóga, ktorý pozná požiadavky jazykovej skúšky. Ťažko totiž učiteľ pripraví žiaka na skúšku, ak sám nemá v danej oblasti osobné skúsenosti. Musím pripomenúť, že už niekoľko rokov sa nikto z našej školy neprihlásil na Slovenské gymnázium v Budapešti, ktorá je vzdialená asi 50 km, aby pokračoval v štúdiu v slovenskom jazyku. Rodičia majú k učeniu sa slovenského jazyka svojich detí skôr neutrálny prístup, viac sa obávajú nebezpečenstiev hlavného mesta. Koncom ôsmeho ročníka žiaci buď úspešne zložia štátnu jazykovú skúšku zo slovenského jazyka a ďalej nepokračujú v štúdiu slovenčiny, alebo ukončia základné vzdelanie bez získania oficiálneho dokladu o absolvovaní slovenského jazyka.

Myšlienka zorganizovať jazykovú súťaž bola ovplyvnená viacerými faktormi. Jednak snahou vytvoriť modelové prostredie, v ktorom sa môže žiak adoptovať a privyknuť si na priebeh jazykovej skúšky - osoba skúšajúceho, používanie jazyka v cudzom prostredí, rýchla reakcia na rôzne formulované otázky. Keďže sa za štátnu jazykovú skúšku platí, a nie málo - 20.000 Ft, bolo nevyhnutné usporiadať súťaž, aby sa žiaci duševne pripravili na to, čo ich čaká na ozajstnej skúške. Súťaž sa tak stala akousi generálkou pred pravou jazykovou skúškou. Zvyčajne sa koná mesiac pred termínom štátnej skúšky, aby mali žiaci a ich pedagógovia po vyhodnotení a osobnej konzultácii s porotou ešte dosť času na doplnenie, zdokonalenie a upevnenie vedomostí zo slovenského jazyka. Na začiatku svojej práce som spomenula, že jedna tretina základných škôl, kde sa slovenčina vyučuje ako predmet, sa nachádza na území severného Maďarska. V našom okolí sa nájde asi 7-8 škôl tohto typu, ktoré sme zapojili do našej súťaže. Na prvom ročníku pred tromi rokmi sa zúčastnili iba dve školy, na ďalšom ročníku tri a v minulom roku ich bolo 5. Súťaž sa skladá z troch častí: z písomnej, ústnej časti a z počúvania textu. Do poroty sú pozvané školské referentky Celoštátnej slovenskej samosprávy, ktoré po súťaži hodnotia každého žiaka osobitne. Siedmakom sme dali možnosť zúčastniť sa na sú-

ťaži preto, aby dostali chuť a nestratili motiváciu, lebo 20 % potenciálnych žiakov sa v 8. ročníku vzdá možnosti absolvovať skúšku zo slovenského jazyka. V tom prípade sa našim primárnym cieľom stáva čo najefektívnejšia príprava na prijímacie pohovory na stredné školy.

Ohlasy na jazykovú súťaž sú len pozitívne. Žiaci získavajú reálne skúsenosti, ktoré im uľahčujú nielen prípravu na štátnu jazykovú skúšku základného stupňa zo slovenského jazyka, ale aj na jej zvládnutie. Žiaci, ktorí sa na takejto jazykovej súťaži zúčastnili, sú počas jazykovej skúšky oveľa pokojnejší a vyrovnanejší, čo im umožňuje dosiahnuť lepšie výsledky najmä pri ústnom prejave a v modelovej konverzačnej situácii.

Druhá iniciatíva je pre jazykovo menej zdatných študentov. Cieľom projektu s názvom Učme sa hravo je vzbudiť záujem o slovenský jazyk u tých žiakov, ktorí sa nepripravujú na štátnu jazykovú skúšku. Súťaž pozostáva zo šiestich kôl a trvá mesiac a pol. Zapojiť sa môžu všetky základné školy z okolia, kde sa vyučuje slovenčina ako predmet. Každý týždeň dostanú žiaci pracovné listy, ktoré obsahujú ľahšie, zábavné úlohy, ako napr.: krížovky, hry so slovami, hľadanie kukučieho vajíčka, tajničky, atď. Úlohy sú zostavené z predchádzajúcich ročníkov zo známych tematických okruhov. Sú jednoduché a majú za úlohu zafixovať už získané gramatické a lexikálne vedomosti. Žiaci pracujú samostatne na vyučovacích hodinách alebo vo voľnom čase po vyučovaní, používať môžu len slovníky. Koncom týždňa odovzdajú pracovné listy učiteľovi, ktorý ich vyhodnotí. Po šiestom kole sa určí výsledok spočítaním všetkých bodov. Keďže ide skoro o dvojmesačný projekt, žiaci bez trpezlivosti zo súťaže vypadnú, a tí vytrvalí dostanú odmenu za svoju prácu v podobe výletu. Úspešní účastníci prvého ročníka cestovali na dvojdnový vlastivedný výlet na Dolnú zem, do Sarvaša a Békešskej Čaby. Riešitelia druhého ročníka sa vybrali na jednodňový výlet do Ostrihomu a do Štúrova. Samotnú súťaž i výlety finančne podporili miestne slovenské národnostné samosprávy. Na prvý výlet sme získali prostriedky od Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Na iniciatívy v základných školách severného Maďarska, kde sa slovenčina vyučuje ako predmet, sú zo strany žiakov, ako aj rodičov a kolegov slovenčinárov len pozitívne ohlasy. Tieto nové nápady sú osožné, motivujúce a dokázali nám, že individuálny prístup pri príprave žiakov na jazykovú skúšku je nevyhnutný, že je potrebná nielen jazyková príprava, ale i psychická, aby sa dokázali vyrovnat' s novou situáciou a zbavili sa prípadnej trémy. Taktiež je potrebné motivovať i menej nadaných žiakov, pre ktorých je projekt Učme sa hravo akýmsi uzatvorením štúdia slovenského jazyka na základnej škole. Počet prihlásených žiakov z roka na rok rastie a bolo by dobré, keby sa slovenská jazyková súťaž a projekt Učme sa hravo stali tradičnými súťažami našich základných škôl.

Použitá literatúra:

<http://www.kisebbseggiombudsman.hu/data/files/217986220.pdf> str. 41.
8. tabuľka

Ďalšie odhaľovanie tajov materinskej reči

Škola okrem vzdelávacích aktivít má zabezpečiť aj doplnkové vzdelávacie aktivity, mimoškolské vyučovanie, čiže mimovyučovací proces v krúžkoch alebo v iných útvaroch. Jedným z takýchto útvarov mimoškolského vyučovania v slovenskom menšinovom školstve vo Vojvodine sú aj žiacke semináre.

Vďaka projektom sa už piaty rok organizujú semináre pre žiakov slovenských škôl z rozličných vojvodinských oblastí. Keďže vojvodinskí Slováci neobývajú kompaktné územie, ale žijú roztrúsení v Bácske, Banáte a v Srijeme (s týmto súvisí aj rozmiestnenie základných škôl so slovenským vyučovacím jazykom), týmito seminármi sa podarilo prekonať viackilometrovú vzdialenosť (čo je pre nás ešte stále veľký problém) a zhromaždiť žiakov na jednom mieste. Význam a ciele žiackych seminárov sú: upevňovanie národného a jazykového povedomia žiakov, modernizácia vyučovacieho procesu, interaktivita a interdisciplinárnosť (základom každého žiackeho seminára je slovenský jazyk ako vyučovací predmet), zhodnotenie úrovne vedomostí žiakov účinkujúcich škôl. Semináre vedú ku konkrétnym výsledkom, pričom si žiaci hravým spôsobom osvojujú nové vedomosti. Týmito seminármi sa u žiakov buduje zdravé sebavedomie, hrdosť na seba samého, na svoje korene, na svoju národnosť. Účinkujúci žiaci sa z roka na rok pochvalne zmieňujú o týchto seminároch a navrhujú ich sústavné organizovanie a ďalšie „odhaľovanie tajov materinskej reči“.

Názov prvého dvojdnového žiackeho seminára ***Interaktivita a interdisciplína v modernizácii učiva o vybraných slovách*** možno vytváral dojem niečoho cudzieho, nepochopiteľného, ale v skutku išlo o utvorenie a prezentáciu rozprávočiek s použitím čo najväčšieho počtu vybraných slov, a to spoločnými silami – interaktivitou – členov päťčlenného tímu

(žiaci 7. a 8. ročníka), sklbením viacerých disciplín: slovenského jazyka, výtvarnej kultúry a informatického vzdelávania. Zúčastnili sa ho žiaci a učitelia zo základných škôl z Kovačice, Starej Pazovy, Pivnice, Selenče a Petrovca.

Účastníci prvého žiackeho seminára absolvovali tri tvorivé dielne. V prvej dielni SLOH – ROZPRÁVOČKA Z VYBRANÝCH bola zastúpená obsahová, kompozičná a jazyková stránka. Učiteľky slovenčinárky koordinovali prácu v skupinách, dávali žiakom pokyny, pomáhali im zostaviť osnovu, kompozičnú schému a pritom si overovali, či žiaci poznajú správny význam vybraných slov, pravopis vybraných slov, aké majú štylizračné schopnosti a slovnú zásobu. Samozrejme, že pri tvorení rozprávky z vybraných slov žiaci používali slovníky. Tvorivosť, fantázia, ale aj vedomosti získané na vyučovacích hodinách jazyka a slohu sa prejavili v zaujímavých rozprávkach: Neobyčajná korytnačka (autormi bola skupina Ryba), Prázdniny so strýcom Rafaelom (autorom je skupina Býk), Rodina Sýkorovcov (Sýkorka), Hladná myš (Korytnačka) a Návšteva zoologickej záhrady (Výr).

Tieto žiacke výtvary ako východiskové texty mali motivačnú hodnotu posilňujúcu medzipredmetové vzťahy. V učebni výtvarnej kultúry rôznymi technikami v texte ilustrovali vybrané slová a v učebni informatiky projektovým vyučovaním a pomocou moderných didaktických pomôcok (PC, skener, internet...) uzavreli druhý deň seminára. Nakoniec skupiny premietli a komentovali svoje rozprávky.

Žiacke prezentácie sledovali nielen ich vrstovníci, ale aj štvorčlenná komisia, ktorá po zhodnotení uzavrela, že všetky prezentované rozprávky boli povšimnutiahodné, ocenila originálne nápady, výstižné ilustrácie vybraných slov a spracovanie rozprávky počítačom.

Zo seminára si žiaci odniesli nové skúsenosti, podnet na ďalšie zdolávanie tajomstiev materinskej reči a predovšetkým nové priateľstvá.

V poradí druhý seminár pre žiakov - členov redakcií školských časopisov, s názvom **Komparáciou k lepšiemu výsledku** prebiehal v priestoroch

petrovskej školy a absolvovali ho žiaci a učitelia slovenčinári z jedenástich vojvodinských základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským (základné školy z Aradáča, Erdevika, Kovačice, Starej Pazovy, Pivnice, Selenče, Kysáča, Kulpína, Hložian a z Báčskeho Petrovca). Seminár sa začal prezentáciami a zhodnotením kvality školských časopisov účinkujúcich škôl. Učiteľky slovenčínarky, resp. vedúci novinárskych krúžkov, zmapovali školské časopisy (petrovské Okienko, hložianske Sedmokrásy, kulpínske dvojrečové Ozveny-Odjeci, kysáčske Naše perličky, pivnický časopis Naša škola, selenčskú Halúzkú, kovačické Okienko, erdevické Ďačko pero, v ktorom je iba jedna strana po slovensky, padinský časopis Mladosť, v Starej Pazove sú edukovaní Poučkami zo slovenčiny a v Aradáči žiac ky časopis zanikol v roku 1996), ktoré pravidelne alebo občas vychádzajú v školách. Skonštatované je, že tieto školské časopisy vychovávajú a poučajú, vedú žiakov ku tvorivosti, k rozvíjaniu vlastných predstáv a u žiakov pestujú lásku k materinskej reči.

Redaktori týždenníka Hlas ľudu Anna Francystiová a Jaroslav Čiep pre 34 účinkujúcich žiakov zorganizovali tvorivú dielňu, v ktorej zostavili koncepciu ukážkového spoločného časopisu (s cieľom pokračovať v jeho vydávaní), ktorý pomenovali **Čaroslov**. Formovali redakčnú radu, rozdelili si úlohy a spolu určili slovnú a grafickú podobu časopisu. „Novinári“ v teréne navštívili petrovské gymnázium a internát, písali, ilustrovali, fotografovali a tvorili krížovky. Nakoniec to všetko dali do elektronickej podoby a potom nasledovalo tlačenie, kopírovanie zhotoveného časopisu a jeho umiestnenie na webovú stránku petrovskej základnej školy.

Mladí „novinári“ priamo na seminári získali informácie o žurnalistike, dostali možnosť na sebarealizáciu, na nové nápady, na neformálne učenie, na skvelú zábavu a na nadviazanie nových priateľstiev. Spolu strávili príjemné chvíle a zo seminára si domov odniesli dobrý pocit z dobre vykonanej práce.

O rok neskôr vďaka finančnej podpore ÚSZZ vznikla internetová on-line verzia www.caroslov.rs – **Čaroslov, spoločný časopis žiakov sloven-**

ských škôl vo Vojvodine. Odvtedy internetový Čaroslov poskytuje žiakom z rozličných vojvodinských škôl s vyučovacím jazykom slovenským miesto na sebarealizáciu a prezentáciu vlastnej tvorby. Dva roky naši žiaci spoločne vytvárajú zaujímavý a aktuálny internetový obsah a odovzdávajú ho širšej verejnosti. Internetový Čaroslov je moderným médiom, ktorý nie je obmedzený časom ani priestorom, dáva možnosť priamej komunikácie prostredníctvom komentárov a vkladáním vlastných príspevkov. Predovšetkým zviditeľňuje školské časopisy a zjednocuje základné školy s vyučovacím jazykom slovenským vo Vojvodine. Tiež udržiava a rozvíja národné a jazykové povedomie nielen žiakov, ale všeobecne Slovákov žijúcich v zahraničí.

Jednodňový seminár pre žiakov pod názvom *Tvorba v znamení priateľstva – III. seminár pre žiakov* prebiehal v roku 2011 v Základnej škole Jána Čajaka v Báčskom Petrovci. Seminára sa zúčastnilo vyše 40 žiakov a 15 učiteľov slovenčinárov z rozličných vojvodinských základných škôl s vyučovacou rečou slovenskou (základné školy z Padiny, Kovačice, Aradáča, Starej Pazovy, Pivnice, Selenče, Kulpína, Hložian, Kysáča a z Báčskeho Petrovca).

Program seminára pozostával z prác troch tvorivých dielní: literárnej, dramatickej a hudobnej. Vedúce dielní žiakov usmernili, ponúkli témy na umelecké prevedenie a potom sa pracovalo v dielnach. Výsledkom tretieho žiackeho seminára bol úspešný kultúrno-umelecký program všetkých účastníkov seminára, kde odzneli slohové práce, recitácie, scénky, hudobné čísla. Vyvrcholením programu bola báseň, ktorá vznikla v literárnej dielni, v hudobnej dielni bola zhudobnená a v záverečnom programe zahraná a odspievaná. Záverečný kultúrno-umelecký program sa nahrával a bol napálený na DVD, aby si ho mohla pozrieť aj širšia verejnosť.

Vzťah dvoch vyučovacích predmetov – slovenského jazyka a dejepisu – zjednotil žiakov a učiteľov na štvrtom žiackom seminári pod názvom **Rozprávali mi..., zlomky spomienok z pera žiakov.** Seminár prebiehal v petrovskej škole za účasti žiakov z desiatich škôl: Kysáča, Selenče, Hložian, Pivnice, Kovačice, Padiny, Starej Pazovy, Aradáča, Kulpína a Petrovca.

Program seminára pozostával zo žiackych prezentácií (žiaci prezentovali a analyzovali vopred prichystaný materiál v textovej podobe a historické fotografie). V podobe príhod, zapísaných rozprávok sa žiaci kochali v klenotnici nášho kultúrneho bohatstva. Spoločne spoznávali seba, pátrali po svojej minulosti, po svojich koreňoch. Vedúce dielní žiakov usmerňovali aj k analýze prezentovaných prác z jazykového hľadiska. Na seminári si žiaci upevňovali význam materinského jazyka a jeho nárečovej podoby. Po obedňajšej prestávke sa účastníci seminára prepravili do Kulpína, kde si pozreli všetky priestory tamojšieho kaštiela a navštívili aj Poľnohospodárske múzeum. Po návrate do Petrovca navštívili etnografickú výstavu Spolku petrovských žien, Galériu Zuzky Medvedovej, najstarší dom v Petrovci (polovica 19. storočia) a Dom Matice slovenskej v Srbsku Ľudovíta Mišíka. Výsledkom štvrtého žiackeho seminára bolo zoskupenie prezentovaného materiálu a jeho umiestnenie na webovú stránku www.caroslov.rs (Čaroslov, spoločný časopis žiakov z vojvodinských slovenských škôl). Prezentované žiacke práce a fotografie zo seminára boli napálené na DVD, ktoré si žiaci odniesli do svojich škôl.

Štvrtý jednoduchý žiacky seminár umožnil žiakom netradičné spoznávanie dejín Slovákov žijúcich v zahraničí, nadväzovanie priateľstva a získavanie pocitu spolupatričnosti k jednej komunite.

Po štyroch žiackych seminároch sa v roku 2012 v petrovskej škole uskutočnil prvý seminár pre žiakov základných škôl zameraný na hudobnú kultúru pod názvom *Môžem byť tým, čím chcem*, organizovaný hudobným kabinetom petrovskej základnej školy.

Projekt bol zameraný na rozvíjanie hudobného talentu a informovanie žiakov o možnostiach profesionálnej orientácie v oblasti hudby, pestovanie záujmu o slovenskú ľudovú pieseň a interpretáciu detských slovenských piesní. Seminára sa zúčastnili tridsiati žiaci od 5. po 8. ročník základných škôl s vyučovacou rečou slovenskou z Pivnice, Kysáča, Hložian, Kulpína a Báčskeho Petrovca a prebiehal v podobe štyroch dielní, ktorých sa zúčastnili mladí speváci, hudobníci, skladatelia a hudobní novinári.

V rámci seminára kurzisti navštívili chrám Slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi v Petrovci a v ňom i organistu a kantora, ako i súkromné hudobné štúdio. Tu si našťudovali hudobné čísla a nahrali ich ako pamiatku z tohto prvého hudobného seminára.

Seminár uzavreli spoločným programom, ktorý bol zhrnutím získaných poznatkov z tohto seminára.

Projekt *Vychutnajme si filmárske remeslo – V. seminár pre žiakov základných škôl* bude piatym ročníkom jedinečného výchovno-vzdelávacieho projektu, koncipovaného ako seminár pre žiakov vojvodinských základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským. Realizuje sa 2. novembra 2013 v ZŠ Jána Čajaka v Báčskom Petrovci s finančnou podporou Pokrajinského sekretariátu pre vzdelávanie, správu a národnostné spoločenstvá a Výboru pre vzdelávanie NRSNM.

Projekt sa realizuje v dielňach v oblasti žurnalistiky a slovenského jazyka a fotograficko-filmovej oblasti. Na základe scenára žiaci pripravia a skompletizujú vlastný krátky film, ktorý budú 23. novembra 2013 prezentovať širšej verejnosti na oslavách okrúhleho životného jubilea 150. narodenín Jána Čajaka.

Počas tohto jednodňového seminára žiaci v sprievode svojich učiteliek navštívia a zoznámia sa s prácou TV Petrovec, Obecnej TV a Mládežníckej obecnej TV (návšteva audiovizuálneho štúdia, kde sa zoznámia s jednotlivými oddeleniami – nahrávacie štúdio, strižňa, postprodukcia). Celý priebeh seminára žiaci zmapujú nielen fotografiami, ale aj kamerou.

Piaty žiacky seminár je zameraný na udržiavanie a rozvoj národného a jazykového povedomia žiakov a kultúrnej identity žiakov.

Z týchto vojvodinských žiackych seminárov si žiaci odnášajú nové skúsenosti, podnety na ďalšie zdolávanie tajomstiev materinskej reči, a tiež veľmi dôležité – nové priateľstvá, ktoré pretrvávajú dodnes. Dôležitou súčasťou žiackych seminárov sú návštevy petrovského gymnázia a internátu, Ústredne Matice slovenskej v Srbsku, obecnej knižnice, Galérie Zuzky

Medveďovej, kde dostanú výklad o týchto dôležitých vzdelávacích a kultúrnych inštitúciách vojvodinských Slovákov. Treba mať na zreteli, že niektorí účastníci seminára sú prvýkrát v Petrovci, väčšina z nich prvýkrát navštíví petrovske gymnázium. A keďže ide najčastejšie o žiakov 7. a 8. ročníkov, týmito návštevami si petrovske gymnázium môže získať budúcich stredoškolákov. Čo sa už aj stalo.

Tieto pravidelné stretnutia využívajú učiteľky, ktoré sprevádzajú svojich žiakov, aj na zasadnutie Aktívu učiteľov slovenčiny. Na týchto pracovných stretnutiach si učiteľky slovenčinárky vymieňajú skúsenosti a novinky vo výučbe.

Všetky ročníky žiackych seminárov zorganizovala ZŠ Jána Čajaka v Petrovci v spolupráci s Asociáciou slovenských pedagógov a s finančným príspevím Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Výboru pre vzdelávanie NRSNM a sčasti Pokrajinského sekretariátu pre vzdelávanie, správu a národnostné spoločenstvá.

Umelecký prednes poézie a prózy

Ako postupovať v práci s recitátorom?

„Nie cez hlas, ale cez recitátorovu dušu sa rodí prednes.“

J. Čajková

Umelecký prednes je predovšetkým umenie vnímania textu, individuálna tvorba sveta za textom, t. j. vidieť svet, obraz, uvedomiť si podstatu autorovej myšlienky a hľadať spôsob, ako to dosiahnuť.

Najťažšou úlohou pedagógov je asi voľba zodpovedajúcich textov. Najvšeobecnejším kritériom výberu literárnych textov je dynamickosť, vnútorný pohyb, náboj alebo impulz, čiže, aby sa v texte niečo dialo, alebo aby v ňom išlo o niečo. Dieťa prostredníctvom literárneho textu vypovedá o svojom vzťahu k svetu, tlmočí svoje zážitky a skúsenosti. Nemôžeme mu teda vnucovať náš výber textu, preto treba podnecovať aktivitu žiaka pri voľbe textu. Žiak si literárny text môže vybrať sám alebo mu môžeme odporučiť niekoľko titulov, samozrejme, musíme pritom prihliadať na jeho mentalitu, schopnosti, temperament, záujem a pod.

Ďalším kritériom pri voľbe literárnych textov je primeranosť poetiky, myšlienkovvej a umeleckej náročnosti textu vo vzťahu k veku, typu a vyspelosti recitátora. V klasickej slovenskej literatúre je veľa hodnotnej poézie a prózy pre mladších žiakov. Azda najproblematickejšia sa javí dramaturgia pre recitátorov na 2. stupni. Tu treba žiakom odporúčať prekladovú alebo našu súčasnú hodnotnú literatúru, ktorá vychádza zo životných pocitov jednotlivcov na rozhraní detstva a dospelosti. Ďalšou možnosťou je prednes ľudovej poézie, pretože jej obraznosť, hravosť, úsmevnosť a rytmus si priam vynucujú adekvátny spôsob prednesu. Rozhoduje kvali-

ta textu, nie doba, v ktorej text vznikol. Žiak musí vedieť odôvodniť, prečo si zvolil určitý text („*Vybral som si tento text preto, lebo...*“).

Na 1. a 2. stupni sú vhodné kratšie texty, báseň na jednu, maximálne dve strany, čiže prednes nesmie prekračovať trvanie 3 minút. Vynikajúca recitátorka a pedagogička Erika Mageranová tvrdila: „*Dieťa prvé tri minúty prezentuje to, čo vie, počas tých ďalších ukazuje, čo nevie.*“

Ak si žiak zvolil text, ktorý je prídlhý, je potrebné text skrátiť.

Pri tejto práci musíme dbať, aby sme zachovali štýl autora a vnútorný zmysel textovej predlohy, hoci žiak by mal poznať celé umelecké dielo, z ktorého je vybraný úryvok. Potrebné je urobiť detailnú analýzu celého textu. Vyselektovať tie časti textu, ktoré sú dejovo nosné. Usilovať sa vytvoriť celok, ktorý má klasickú výstavbu: krátky úvod, zápletku, vrchol, rozuzlenie. Na konci skontrolovať, či ostal vnútorný zmysel predlohy zachovaný a overiť si efektivitu procesu, t. j. či sa nám podarilo vytvoriť dynamický, ucelený a zrozumiteľný tvar. Pri úprave textu je potrebné vybrať zo širšieho textu kľúčové miesta, ktoré môžu vytvoriť samostatný celok. Vypustiť všetko nepodstatné z línie, ktorú sledujeme, a zdôrazniť znaky.

Na 2. stupni sa učiteľ môže pousilovať urobiť prípadne montáž - montovanú skladbu alebo koláž básní. Ide o montáž kratších básní od jedného autora, z jednej zbierky, a to na základe spoločných znakov. Montáž musí byť urobená citlivo a premyslene. Kompozíciu možno urobiť aj ako koláž, vtedy každá báseň má svoju líniu, všetko funguje samostatne, ale zároveň vytvára celok a má svoju autonómiu. Kolážou v prednese poézie sa zrodí nová báseň, buď dobrá, alebo zlá, nikdy to vopred nevieme. V tom je čaro i riziko práce.

Zásady, ktorými sa musíme viesť pri vytváraní koláže alebo montovanej skladby, sú nasledovné:

- mať na zreteli, čo chceme textom povedať,
- uvedomiť si, pre koho ho tvoríme, aké sú osobnostné charakteristiky recitátora, jeho vek a skúsenosti,

- s textami koľkých autorov chceme pracovať, s jedným alebo s viacerými,
- vyberať básne, verše, ktoré sú významovo rovnaké alebo podobné
- rozstrihať básne a ukladať si jednotlivé časti tak, ako majú za sebou nasledovať,
- prečítať si novoutvorený celok nahlas,
- prezentovať utvorený celok pred nezávislými poslucháčmi,
- upraviť utvorený celok podľa pripomienok poslucháčov a vlastných úvah,
- znovu prezentovať celok pred poslucháčmi a stále dookola, kým celok nie je kompaktný.

Práca s textom pred vlastným učením spamäti trvá najdlhšie a chce dozrievanie. Veľmi dôležité je zaoberať sa textom. Práca učiteľa so žiakom sa začína už po prvom, resp. druhom prečítaní. Na začiatku práce s textom je dôležité poznať kontext jeho vzniku. Rozšíriť základné informácie o autorovi, bližšie zoznámiť žiaka s tvorbou spisovateľa. Vtedy treba so žiakom text rozobrať tak, ako ho pochopil on, a vysvetliť mu, ako to chápe autor, teda rozobrať svet za textom. Dôležité je fixovanie predstáv, vtedy prednes žije, nie referovanie, tzv. *hrkot kolies* (rovnaká rytmizácia, melódia a pod.) Nezafixovať text, teda najprv pracovať s textom, až v záverečnej časti sa text naučiť spamäti. Recitátor musí vedieť, o čom recituje. Aby dokázal recitovať, musí mať živý obraz v predstavách. Treba mať vždy na mysli, že prvú interpretáciu prináša dieťa.

Priebežná príprava recitátora na prednes sa začína správnym držaním tela so spevneným ťažiskom, brucho stiahnuť, ruky voľne pozdĺž tela, plecia nedvíhať a nadväzovaním očného kontaktu. Prednes je istým druhom umeleckej komunikácie so spätnou väzbou, preto recitátor potrebuje svoju výpoveď odovzdať poslucháčom. Na začiatku je potrebné tiež rozhybať artikuláčne orgány, lebo pri výslovnosti je najdôležitejší jazyk. Dosiahneme to použitím hlasových cvičení, dychových cvičení, jazykolamov, rečovníkov a pod.

Náležitú pozornosť treba venovať správne dýchaniu. Deti, ktoré nevedia narábať s dychom, často rozdelia vetu, myšlienku tak, že sa jej obsah stáva nezrozumiteľným. Prípadne v snahe dohovoriť myšlienku zrýchľujú tempo reči. Často nedopovedia koniec slova, krátia samohlásky, a tak vznikajú skomoleniny častí slov. Najčastejšie sa u detí stretávame so zlým spôsobom dýchania, ktorého sprievodným znakom je dvíhanie pliec, skreslený vykričaný hlas a napínanie krčných svalov. Podstata úspešného prednesu je vedieť sa uvoľniť pred prednesom aj počas prednesu.

Technická pripravenosť recitátora sa vzťahuje na spisovnú výslovnosť. Výslovnosť musí byť splývavá, zrozumiteľná a prirodzená. Sykavky nesmieme vyslovovať veľmi výrazne, aby náš hlasový prejav nebol poznačený neestetickým sykotom. Spoluhlásky na konci slova nesmieme vyrážať ani hltáť, ale ich máme vysloviť mätko a zreteľne. Keď sa v slove vyskytujú zdvojené spoluhlásky, v slovenčine sa vyslovujú tak, ako keby išlo o jednu predĺženu, prípadne prichádza k redukcii. Stupeň mäkkosti spoluhlásky *l'* je v súčasnosti rozkolísaný, ale dávame pozor, že ešte platí pravidlo o zmäččovaní skupín *-le* a *-li*. Pozor, slová cudzieho pôvodu vyslovujeme tvrdo. Osobitnú pozornosť treba sústrediť na výslovnosť predložiek, uplatnenie znelostnej asimilácie, členenie textu na logické celky, správnu rytimizáciu, melódiu, dôraz slovný i vetný. Keď si nie sme istí, ako sa niektoré slová vyslovujú, siahneme po Pravidlách slovenskej výslovnosti A. Kráľa.

Estetickú stránku reči treba v deťoch pestovať od malička. Neustále treba dbať o to, aby deti nevnímali reč, zvlášť rýmované riekanky, iba po zvukovej stránke, ale viesť ich k zvukovo-obsahovému významu reči. Ako cvičný materiál poslúžia texty, ktoré akcent kladú na krásu jazyka, ľubozvučnosť, napr.: detské hry, dramatizácie, vyčítanky, riekanky, zaklínadlá, uplatňovanie dramatického výrazu, gradácie, emfázy (citový dôraz), artikulačné rozcvičky a jazykolamy.

Naladením tela je podmienené aj vnútorné naladenie recitátora a jeho chuť adresovať svoju výpoveď poslucháčovi. Prvou a najdôležitejšou požiadavkou je aktívne držané ťažisko tela. Pri záverečnom dojme je dôležitý

postoj: nohami pevne na zemi, špičky mierne od seba, ruky voľne spustené vedľa tela, žiadne pohyby tela, rúk, hlavy a pod. Veľmi dôležitý je kontakt s poslucháčom, lebo to dáva dojem, že recitátor verí v to, o čom recituje. Aby recitátor získal kontakt s hľadiskom, musí ho priestorovo obsiahnuť celé, teda od prvého až po posledný rad. Iba potom si môže byť istý, že sa celé hľadisko cíti oslovené. Dôležité je, aby dieťa zvládlo začiatok prednesu. Najprv je žiakov potrebné naučiť osloviť diváka telom, uvedomiť si ho v priestore, naladiť sa, nadýchnuť, zaregistrovať moment pripravenosti divákov a až potom začať, ináč sa nevytvorí sústreďenie, teda väzba recitátora s hľadiskom. Počkať si na sústreďené ticho v hľadisku je základným predpokladom úspešného recitovania. Dôležitý je aj záver prednesu. Bolo by treba docieľiť to, aby recitátor nechal svoj prednes doznieť. Tým opäť dáva najavo svoje partnerstvo s divákom.

Osobitnú pozornosť treba venovať práci s výrazovými prostriedkami. To, čo robí prednes nielen zrozumiteľným, ale aj pôsobivým, nie je len samotné slovo, ale aj tón, intenzita, modulácia reči, tempo a ďalšie výrazové prostriedky. V umeleckom prednese sa dostávajú do interakcie: text, recitátor a poslucháč. Použité výrazové prostriedky majú preto vychádzať z významovej roviny textu a vnútorného impulzu recitátora.

O pauze sa hovorí, že je kráľovnou medzi výrazovými prostriedkami recitátora. Pauza alebo prestávka je niekedy silnejšia ako celý text. Ale iba vtedy, keď je naplnená predstavou a energiou recitátora. Občas sa prejavuje aj ako gradačný činiteľ, ktorý býva účinnejší než intenzita hlasu.

Zmenou tempa recitátor dosiahne to, že poslucháči zbystria pozornosť. Dôležité je dávať pozor, aby rýchlosť neovplyvnila aj zrozumiteľnosť. Tempové zmeny musia mať svoje opodstatnenie v obsahu výpovede.

U detí sa odporúča rozvíjať aj rytmus, a to pomocou hudby. Vhodným prostriedkom na vnímanie a rozvíjanie rytmického cítenia sú rôzne krátke útvary ľudovej slovesnosti, rečňovanky, vyčítanky a pod. Spájať slovo s pohybom, spontánnym aj štylizovaným, s tancom individuálnym, párovým alebo skupinovým.

Prízvuk je v spisovnej slovenčine viazaný na prvú slabiku slova a je stály. Pri nacvičovaní prízvuku používame hry s posúvaním prízvuku, a tak môžeme meniť význam viet:

Prišiel pred nami. – zdôrazňujeme časový úsek

Prišiel pred nami. – zdôrazňujeme osoby

Dôrazom vyzdvihujeme najdôležitejšie slovo vo vete. Tiež to robíme podobnými cvičeniami na dôraz, môžeme obmieňať dôraz vo vete a sledovať zmeny:

Mama varí dobrú večeru. – nie obed

Mama varí dobrú večeru. – nie zlú

Mama varí dobrú večeru. – nerobí niečo iné

Mama varí dobrú večeru. – nie otec

Nesprávne je dôraz umiestňovať na konci vety alebo uplatňovať viacero dôrazov v rámci jednej vety. Dôraz musí byť funkčný.

Emfáza, citovo podfarbený dôraz, je výrazne expresívnou zložkou prejavu, je oveľa nápadnejšia než dôraz: ...to je náááádhe-ra!...výýý-bor-ne! Často prichádza až k deformácii slova.

Hlasová intenzita, dynamika prejavu je sila, s akou sa prejav prednáša. Silu hlasu prispôsobujeme jednak vonkajším podmienkam, jednak obsahu a cieľu prejavu. Výpoveď možno dynamicky modelovať podľa kontextu, obsahu, citového rozpoloženia a zámeru. Cvičenie na intenzitu: zoradiť sa do kruhu, potom postupne každý vysloví zvuk s rôznou intenzitou od najtichšieho po najhlasnejší a naopak (“spôsob mexickej vlny”), alebo obmenou v kruhu samohláska A, štart a pristávanie lietadla a pod.

Melódia je vlastne dušou prednesu. Interpunkčné znamienka pre recitátora sú nepodstatné, lebo ide o precítenie textu. V spisovnej slovenčine sa rozlišujú tri základné typy melódie: klesavá v oznamovacej, rozkazovacej, želacej vete, opytovacej doplnovacej vete: *Kedy sa to stalo?*, stúpavá v opytovacej zisťovacej vete: *Prišiel otec?*, stúpavo-klesavá nastáva v súvetí alebo vo vete s viacerými vetnými úsekmi: *Povedz mi jasne, | či prídeš.* || Naznačovanie pokračovania vyjadríme miernym zdvihnutím hlasu, za ktorým nasleduje pauza.

Optické výrazové prostriedky, akým je oblečenie recitátora, má odrážať samotnú osobnosť recitátora (maska a kostým sa odporúčajú iba v príležitostných programoch). Mimika a gestikulácia je nenápadná, len tam, kde to žiak vyslovene cíti. Centrálnu úlohu v mimike hrajú oči. Všetky emócie, všetky pohnutia mysle, teda nadšenie, úžas, šťastie, ale aj hnev, nenávisť a pod. sa zračia na mimike a v očiach. Niekedy má dieťa aj krásny zvonivý hlások, bezchybnú výslovnosť, ale tvárička je ako sfinga, očká bez života. Dieťa nežije prednesom, neprežíva, pred jeho vnútorným zrakom „neprebíha film“, iba ozvučuje slová. Gesto sa snažíme nenásilne odstraňovať, čím pestujeme sebakontrolu, napr. treba sa vyhybať chyteniu sa za čelo, ak je reč o bolestiach.

Pri prednese poézie treba mať pocit rozprávania. Poslucháč nesmie pocítiť začiatok a koniec verša. Odporúča sa žiakom text rozpísať aj do prózy.

Pri práci s recitátormi možno efektívne využiť aj zážitkové metódy. Rozvíjanie osobnosti recitátora – rozvíjanie talentu pomocou metód improvizácie alebo tvorivej vizualizácie, či už individuálnej alebo kolektívnej. Cieľom improvizácie je rozvíjať fantáziu, partnerské vzťahy, tvorivú vizualizáciu, komunikáciu, vytvoriť priestor na zážitok a jeho prežívanie. Témy, ktoré sa dajú uplatniť, sú: na výstave obrazov, v školskej jedálni, v knižnici, obchode, na plavárni, na zábave a pod. Tvorivá vizualizácia je riadená predstavivosť alebo imaginácia. Ide o mentálne spracovanie počutého na obrazy s následnou diskusiou, prípadne tvorivým písaním. Táto stratégia podporuje tvorivosť, empatiu, fantáziu a rozvíja komunikačné

zručnosti. Najúčinnější je hra na oko kamery. Podmienkou je vytvorenie príjemnej atmosféry v triede, osvetlenie, hudba, pohodlná poloha, počúvanie príbehu so zatvorenými očami a následný spoločný rozhovor zameraný na sebareflexiu, t. j. analýzu pocitov, nálad, myšlienok a predstáv.

Zmyslom detského prednesu je predovšetkým rozvoj dieťaťa v citovej a rozumovej oblasti, jeho celková aktivizácia. Žiak tak prehlbuje svoj vzťah k materskej reči, kultivuje sa jeho hovorený prejav a aktivizuje sa jeho vôľa vypovedať o sebe. Dobrého recitátora poznáme podľa toho, že chce ponúknuť kúsok svojho srdca, preto učiteľ musí byť tým, kto mu v tom úsilí pomôže.

Použitá literatúra:

Bekénoivá, L.: Kultivovanie jazyka a reči detského recitátora. Bratislava. Metodicko-pedagogické centrum. 2010. Počet s. 56

Floriánová, M.: Ako postupovať v práci s recitátorom. (skriptá)

www.google.sk

www.zborovna.sk

Publikácia Slovenského pedagogického metodického centra
Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku

Publikácia vyšla s finančnou podporou
Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

**Úrad pre Slovákov
žijúcich v zahraničí**

Za vydanie zodpovedá
predseda CSS
Ján Fuzik

Edita Pečeňová
hlavná redaktorka

Zuzana Benková
Jazyková redaktorka

Typografia, zalamovanie, príprava do tlače, tlač:

Progresszív Nyomda Kft.
5600 Békéscsaba, Erkel u. 2.
Technický redaktor: Kovács I. Zoltán

ISSN: 1218-151X

2013

